

Universiteit
Leiden
The Netherlands

“Maar wie checkt de factchecker?”: Een inhoudsanalyse van social mediareacties op factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack
Marcus, Loïs

Citation

Marcus, L. (2022). *“Maar wie checkt de factchecker?”: Een inhoudsanalyse van social mediareacties op factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3458943>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Universiteit
Leiden

“Maar wie checkt de factchecker?”

*Een inhoudsanalyse van social mediareacties op factchecks van
Factcheck.Vlaanderen en Knack*

Door Loïs Marcus (s3283852)

Docent: Dr. M.P.A. Ogenhaffen

Tweede lezer: Dr. A.R.J. Pleijter

Masterthesis Journalistiek en Nieuwe Media

Universiteit van Leiden

Datum: 15/08/2022

Woorden: 14.331

Inhoudsopgave

<i>Samenvatting</i>	3
<i>Inleiding</i>	4
<i>Theoretisch kader</i>	6
Factchecks	7
Publieksreacties via sociale media	9
Hostile Media Phenomenon	11
Media Skepticism	12
Toon van de kritische reacties	14
<i>Methode</i>	15
Onderzoeksmethode	16
Kwalitatieve inductieve inhoudsanalyse	16
Waarom wordt dit wel/niet gecheckt?	17
Factcheckers worden gesponsord.....	17
Factcheckers zijn te jong.....	17
Factcheckers zijn links.....	18
Kwalitatieve deductieve inhoudsanalyse	18
Materiaal	20
Dataverzameling	21
Intercodeurbetrouwbaarheid	21
<i>Resultaten</i>	21
Soorten kritieken binnen reacties	21
Factcheck(er)s vertellen de waarheid niet.....	22
Factcheckers zijn onbetrouwbaar	24
Waarom wordt dit wel/niet gecheckt?	26
Factchecks worden gesponsord.....	27
Factcheckers zijn links	28
Factcheckers zijn te jong.....	30
Toon van de reacties	32
(Persoonlijke) aanval.....	32
Ongefundeerde kritiek.....	33
Gefundeerde kritiek.....	34
Invloed van onderwerpen	35
Factcheck.Vlaanderen vs. Knack	36
<i>Conclusie en discussie</i>	36
<i>Literatuurlijst</i>	43

Samenvatting

In dit onderzoek wordt onderzocht welke soorten kritieken er te onderscheiden zijn in de Facebookreacties die worden geplaatst onder de factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack. De verwachting hierin is dat er (een of meerdere) soorten kritiek zullen bestaan die veroorzaakt worden door het *Hostile Media Phenomenon* (het idee dat de media het altijd eens is met de groep die jij als tegenstander beschouwt) en *Media Skepticism* (het zien van de (mainstream)media als tegenstander). Er worden niet alleen soorten kritieken onderscheiden, maar ook op de toon waarop de kritische reacties gegeven worden ligt de focus. Om dit te onderzoeken is er een inhoudsanalyse uitgevoerd met een sample van 540 kritische reacties afkomstig van de Facebookpagina's van Factcheck.Vlaanderen en Knack. Hieruit blijkt dat er vijf verschillende soorten kritiek te onderscheiden zijn en dat de toon waarop de reacties worden gegeven voornamelijk aanvallend en ongefundeerd is.

Inleiding

Journalistieke producties en online reacties van het publiek leken aan het begin een goed idee. Lezers konden laten weten wat ze van de journalistieke producties vonden en wellicht haalden journalisten er ook nog inspiratie voor nieuwe onderwerp uit. De realiteit is anders. Het levert vaak negativiteit op en draagt maar in weinig gevallen bij aan de kwaliteit van een artikel (Van Leuven, 2017). In 2017 ging het zelfs zo ver dat de Vlaamse uitgeverij Roularta het toevoegen van reacties door lezers helemaal stopte. De reacties die mensen achter lieten droegen nauwelijks bij aan het publieke debat, het modereren van de reacties kostte veel meer tijd dan vooraf bedacht en het leverde eigenlijk alleen maar negativiteit op (“Lezers Roulartamagazines kunnen niet meer reageren op online artikels”, 2017).

Als student journalistiek kom je tijdens je opleiding snel in aanraking met veel verschillende soorten journalistiek. ‘Gewone’ artikelen die gaan over het nieuws, of juist een verdiepende functie hebben, maar ook nieuwe vormen zoals podcasts en de factcheck. Wanneer je journalistiek aan de Universiteit van Leiden gaat studeren, is die laatste een belangrijke speler. Al in het eerste deel van de opleiding leer je alles over dit bijzondere onderdeel van de journalistiek (“Media Studies: Journalistiek en Nieuwe Media (Master 2021–2022) - Studiegids - Universiteit Leiden”, z.d.). Tijdens het lezen van een factcheck valt echter niet alleen de vorm van journalistiek op, maar ook de negatieve reacties die daar vaak onder geplaatst worden. De mate van kritiek en negativiteit die vooral via sociale media onder een factcheck wordt geplaatst is echter niet verrassend te noemen. Waar sommigen de factcheck misschien als de ultieme vorm van journalistiek kunnen zien omdat de feiten centraal staan en in veel gevallen gedegen onderzoek wordt uitgevoerd, kunnen dit soort producties ook rekenen op veel kritiek (Brandtzaeg & Følstad, 2017).

Niet alle kritische reacties zijn hetzelfde en kritiek kan zich op verschillende manieren manifesteren (Craft, Vos, & David Wolfgang, 2016). Om erachter te komen op welke manieren kritiek zich manifesteert onder factchecks en hier meer inzicht in te genereren, focust dit onderzoek zich daarom op de verschillende soorten kritiek die via Facebook gegeven worden. De reacties die onderzocht worden staan onder factchecks geschreven door de Vlaamse platformen Factcheck.Vlaanderen of Knack. De keuze voor Facebook als social media platform is gebaseerd op de bevinding dat op dit platform de meeste kritische reacties worden geplaatst. De motivatie om de kritieken op de factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack als focuspunt te nemen in dit onderzoek is gebaseerd op dezelfde bevinding: deze twee platformen konden rekenen op de meeste reacties en daarmee ook kritieken. Om

daarnaast meer inzicht te verkrijgen over de verschillende soorten kritieken zal ook de toon van de reacties onderzocht worden. Er zal worden gefocust op de reacties die zijn geplaatst onder factchecks die zijn geplaatst tussen februari en mei 2022.

In de huidige wetenschappelijke literatuur is nog weinig bekend over hoe kritieken op factchecks zich manifesteren en wat de verschillen in de kritieken zijn. Omdat de negativiteit in de reacties onder factchecks opvalt, is de verwachting dat theorieën die zich focussen op de oorzaak van negativiteit in de media ook een rol zullen spelen in de manifestatie van verschillende soorten kritiek onder factchecks. Het vermoeden bestaat namelijk dat iemand die negatief tegenover de media staat, ook negatief tegenover factchecks staat en daarom een kritische reactie achter laat.

Hostile Media Phenomenon (Vallone, Ross & Pepper, 1985) is een theorie die dit vermoeden van een kritische reactie die voortkomt uit een negatieve attitude tegenover de media bevestigt. Deze theorie houdt in dat iemand altijd het idee zal hebben dat artikelen die in de nieuwsmedia verschijnen gekleurd zijn naar de kant van de tegenstander. Dit gevoel treedt volgens de onderzoekers voornamelijk op in het geval dat iemand zich heel erg betrokken voelt tot een bepaald onderwerp. Wanneer dit het geval is, zal diegene het idee hebben dat neutrale nieuwsmedia het nieuws over het specifieke onderwerp brengen in het voordeel van de tegenstander. Facebookgebruikers zullen dan in het licht van dit onderzoek een kritische reactie plaatsen over het feit dat de factcheck(er) wordt beïnvloed.

Omdat er ook factchecks worden geanalyseerd die zijn geproduceerd door een mainstream medium, wordt verwacht dat het concept van *Media Skepticism* (Tsfati, 2003) daarnaast ook een rol zal spelen in de manifestatie en verschillende soorten van kritieken. Dit concept gaat in op het feit dat het niet alleen mogelijk is een negatieve attitude te ontwikkelen tegenover media in het algemeen, maar ook specifiek tegenover mainstream media. Zodra een Facebookgebruiker zich er bewust van is dat Knack een mainstream medium is, geeft dat vermoedelijk een reden om een kritische reactie op een factcheck achter te laten. Dit zou bijvoorbeeld een reactie kunnen zijn over de (politieke) vooringenomenheid van de factcheck, of een reactie die de schrijver van de factcheck ervan beschuldigt de factcheck met een vooraf bepaalde insteek te hebben geschreven.

Met deze verwachtingen als startpunt staat in dit onderzoek de volgende onderzoeksvraag centraal:

“Hoe manifesteert kritiek zich op factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack die worden verspreid via Facebook en op welke toon worden deze kritieken gegeven?”

Om alle concepten die in het onderzoek naar de antwoorden op deze vraag uit te diepen zal er in dit onderzoek allereerst een literatuurstudie worden uitgevoerd die de eerder genoemde concepten *Hostile Media Phenomenon* (Vallone, Ross & Pepper, 1985) en *Media Skepticism* (Tsfati, 2003) verder onder de loep neemt. Daarnaast zullen in dit hoofdstuk ook wetenschappelijke onderzoeken aan bod komen die ingaan op het concept van factchecks, verschillende theorieën op het gebied van publieksreacties op sociale media behandelen en wordt het kader van waaruit de verschillende soorten toon zijn opgesteld toegelicht.

Vervolgens wordt in de methode beschreven uit welke stappen dit onderzoek bestaat. De uitkomst(en) op het eerste deel van de onderzoeksvraag zullen worden onderzocht door middel van een inductieve kwalitatieve inhoudsanalyse. Dit houdt in dat er vanuit de materie wordt gezocht naar soorten kritieken onder de factchecks. Door middel van een thematische analyse (Braun & Clarke, 2008) wordt in verschillende stappen geanalyseerd welke soorten kritiek in de reacties van factchecks voorkomen. Het antwoord op het tweede deel van de onderzoeksvraag, dat zich richt op de toon van de kritieken, zal worden gezocht door middel van een deductieve kwalitatieve inhoudsanalyse waarbij de vooraf opgestelde soorten toon waarmee de reacties worden vergeleken zijn gebaseerd op de vormen van onbeleefdheid die zijn opgesteld door Culpeper (1996) en de piramide van onenigheid van Graham (2008).

Aansluitend volgt het hoofdstuk met de resultaten van het onderzoek, waarin wordt beschreven wat de uitkomsten zijn van het uitgevoerde onderzoek, welke soorten kritieken er zijn gevonden, op welke manier deze zich manifesteren en de bevindingen over de toon waarop de kritieken zijn gegeven. Hieruit blijkt dat er verschillende soorten kritieken bestaan onder de reacties van factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack en dat deze zich op uiteenlopende manieren manifesteren.

Tot slot komen in de conclusie en discussie de bevindingen over de resultaten aan bod en worden daarnaast ook de limitaties en aanbevelingen voor vervolgonderzoek besproken. In dit hoofdstuk wordt gezocht naar verklaringen voor de resultaten, die in veel gevallen aansluiten op de verschillende wetenschappelijke concepten die zijn besproken in de literatuurstudie.

Theoretisch kader

Het doel van dit onderzoek is om in kaart te brengen welke categorieën er onderscheiden kunnen worden onder de kritische reacties die door Facebookgebruikers gegeven worden via

Facebook op factchecks die gepubliceerd en gedeeld worden door onafhankelijk factcheck platform Factcheck.Vlaanderen en mainstream medium Knack. Vervolgens zal ook de toon van de reacties worden geanalyseerd.

In dit theoretisch kader wordt eerst ingegaan op het concept van de factcheck om duidelijk te maken wat dit journalistieke product inhoudt. Vervolgens worden er theorieën en onderzoeken besproken die de blik op publieksreacties via Facebook verbreden en op die manier bijdragen aan het kader en genereren van meer inzicht binnen dit onderzoek.

Voorbeelden van concepten zijn onder andere *interactive journalism* (Hujanen & Pietikäinen, 2004), het disinhibitie-effect (Suler, 2004), *convergence culture* (Jenkins, 2006) en *secondary gatekeeping* (Singer, 2013). Omdat van bepaalde concepten wordt verwacht dat ze een rol zullen spelen in dit onderzoek sluit dit hoofdstuk daarmee af. Om beter te begrijpen wat deze concepten omvatten worden daarom een aantal onderzoeken die *Hostile Media Phenomenon* en *Media Skepticism* definiëren en uitdiepen beschreven.

Factchecks

Dit onderzoek draait om de reacties op factchecks. Graves (2016a) legt het concept van factchecks uit als de artikelen die worden geschreven door professionele factcheckers. Dit zijn verslaggevers die gespecialiseerd zijn in het beoordelen van de waarheid van beweringen die publiek of door middel van het publiceren van online content gedaan worden. Tijdens het checken van deze beweringen wordt een stappenplan aangehouden waarin feitencontrole en het valideren of weerleggen van een claim het hoofddoel is.

Een factcheck is dus volledig gericht op het onderzoeken van uitspraken die publieke figuren doen en die invloed hebben op het leven van anderen. De waarheid staat hierin centraal en deze wordt door journalisten die gespecialiseerd zijn in factchecken achterhaald. (Graves, 2016a).

Uit onderzoek van Marietta, Barker & Bowser (2015) blijkt dat niet elk factcheckplatform de factchecks op dezelfde manier produceert. Om dat uit te zoeken vergeleken zij de factchecks van platformen PolitiFact, The Fact Checker en Factcheck.org die gingen over de onderwerpen klimaatverandering, racisme en nationale schuld. Naast dat niet alle platformen alle onderwerpen even consistent behandelden, blijkt ook dat ze het niet altijd met elkaar eens zijn in de waarheid van de bevindingen die worden gecheckt.

De consistentie van factcheckplatform PolitiFact is vaker onderwerp van discussie geweest. Nieminen & Sankari (2021) richtte zich in hun onderzoek op de manier waarop PolitiFact zijn factchecks doet en kwam tot de conclusie dat dit, op het moment dat er

meerdere beweringen in een factcheck worden behandeld, niet altijd van goede kwaliteit is. Deze specifieke factchecks worden als verwarrend ervaren, met de reden dat er per factcheck maar een beoordeling wordt gegeven – terwijl deze niet altijd voor alle beweringen geldt. Dit tast de geloofwaardigheid van de nieuwsvoorziening aan en zorgt ervoor dat de lezer van de factcheck op sommige momenten verkeerd geïnformeerd wordt – juist datgene waar de factcheck een tegengeluid op wil bieden.

Factchecken gebeurt dus overal anders en hoe een factcheck geproduceerd moet worden staat niet vast. Over het format van de factcheck bestaan bijvoorbeeld verschillende meningen, blijkt uit onderzoek van Ecker, O'Reilly, Reid & Chang (2019). In hun online experimenten bekijken ze of korte factchecks waarin enkel een claim en een oordeel (waar/onwaar) effectiever zijn dan factchecks in de vorm van een artikel, waarin naast de claim en het oordeel ook achtergrondinformatie en uitleg over gecontroleerde bewering wordt beschreven. Na ondervraging van meer dan duizend participanten kon worden geconcludeerd dat de effectiviteit van de factcheck afhangt van de actualiteit van het onderwerp van de factcheck. Heeft de factcheck een onderwerp dat heel actueel is, dan is een lange factcheck het meest effectief. Gaat de factcheck over een onderwerp dat langer dan een week geleden actueel was, dan is een korte factcheck effectiever.

Niet alleen de effectiviteit van het format van een factcheck is onderwerp van onderzoek, maar ook naar de mening van journalisten over hoe een factcheck moet zijn is onderzoek gedaan. De perceptie van journalisten die factchecks produceren is volgens surveyonderzoek van Mena (2018) aan de ene kant verschillend, maar aan de andere kant ook heel duidelijk. Over taalgebruik in factchecks zijn de journalisten het bijvoorbeeld niet echt eens, de vraag of een valse claim als 'leugen' bestempeld mag worden werd door de ondervraagde journalisten verschillend beantwoordt. Waar ze het wel over eens zijn is het feit dat er heldere grenzen moeten zijn tussen artikelen die bestaan uit factchecks en het maken van content die een activistische toon beslaan. Daarnaast moeten factchecks te allen tijde onpartijdig zijn.

Partijdigheid kan echter ook voor nieuwe inzichten zorgen. Shin & Thorson (2017) onderzochten of partijdigheid bij het delen van factchecks ervoor zorgt dat er een eenzijdig beeld ontstaat over een specifieke politieke partij en wat het effect hiervan is. Door het uitvoeren van een inhoudsanalyse van Twitter-berichten over factchecks concludeerden ze dat het 'partijdig' delen – alleen factchecks die in het voordeel zijn van de partij die diegene die het deelt aanhangt of sterk in het nadeel van de tegenpartij – voor een gekleurde stroom van informatie naar de volgers van de persoon die de factcheck deelt zorgen. Hierin speelt ook het

Hostile Media Phenomenon een rol, vooral in hoe er wordt gekeken naar de organisaties die de factchecks uitvoeren. Die worden in het geval dat het gaat om een voor de aangehangen partij negatieve factcheck neergezet als de boosdoener of tegenstander.

Publieksreacties via sociale media

Factchecks en andere journalistieke producties krijgen dus van het publiek, maar ook van de nieuwsmedia veel aandacht. Daarom worden de producties graag gedeeld op sociale media. Nieuwsplatforms gebruiken hiervoor in het bijzonder graag Facebook omdat regelmatig posten ervoor zorgt dat het nieuws door veel mensen gedeeld wordt en zo meer bereik heeft (Dos Santos, Lycarião, & De Aquino, 2018). Volgens Van Leeuwen (2021), is het sinds het ontstaan van TheFacebook in 2004, dat in 2006 Facebook werd, is het al mogelijk om reacties te plaatsen op zogeheten ‘statusupdates’. Dit waren berichten en later ook afbeeldingen die mensen plaatsen om dingen die zij belangrijk vinden te delen. Het begon in de vorm van tekst die geplaatst kon worden onder een bericht en likes, en door de jaren heen is dit uitgebreid naar duimpjes omhoog, hartjes, het tonen van medeleven en een aantal andere opties die je de mogelijkheid geven om te uiten hoe je je over een tekstbericht, foto of video die geplaatst is op Facebook voelt (Van Leeuwen, 2021).

Met de verandering van het (online) medialandschap naar een hybride vorm waarin volgens Chadwick (2017), zowel nieuws gemaakt wordt als de traditionele media rol van poortwachter wordt aangehouden, zijn journalisten niet meer de enige die bepalen wat nieuws is en wat niet. Sociale media platformen zoals Facebook en Twitter zijn een plek geworden voor anderen die, zonder dat ze journalist zijn, deze rol toch op zich nemen. Daarnaast is deze rol ook voor een deel overgenomen door computers met de komst van algoritmes die het nieuws op sociale media ook filteren (Chadwick, 2017).

Deze verandering in de selectie en verslaggeving van nieuws heeft niet alleen de selectie en inhoud van nieuws veranderd, maar ook hoe de maatschappij hier zich over uitsprekt. Dit kan op verschillende manieren, die voor het grootste deel gerekend kunnen worden onder het concept van *interactive journalism*. Dit houdt in dat oude concepten op het gebied van communicatie en journalistiek zoals tijd en plaats worden losgelaten en verschuiven naar directe communicatie tussen journalist en publiek (Hujanen & Pietikäinen, 2004). Dit laat volgens de onderzoekers zien dat journalistiek niet alleen draait om het verslaan van de harde feiten en gebeurtenissen in de wereld, maar ook onderdeel is van het dagelijks leven van de burgers. Juist omdat dit een groter onderdeel wordt van het leven van burgers, kan dit concept ook een rol spelen in de manifestatie van kritieken onder factchecks

omdat het een reden kan zijn voor Facebookgebruikers om een reactie te plaatsen. Hoe meer reacties er worden geplaatst, hoe meer soorten kritiek er ook zullen ontstaan.

Een andere theorie die ingaat op het feit dat de media en het publiek onderdeel worden van ‘elkaars leven’ is *convergence culture* (Jenkins, 2006). Dit concept geeft een naam aan het feit dat de lijn tussen het publiek dat informatie consumeert en de mainstream media die produceert vervaagd, simpel gezegd worden zowel het publiek als de mainstream media dus consument en producent. Belangrijk hierin is wel dat er van diezelfde invloed sprake is op het moment dat het publiek zich als een groep uitsprekt, individueel is de invloed niet vergelijkbaar met die van de mainstream media. Dit concept kan relevant zijn in de manifestatie van kritieken, omdat het aangeeft dat het publiek zich een onderdeel voelt van het nieuws en daarin ook het idee krijgt hierin iets te kunnen zeggen.

Echter ziet niet iedereen het zitten om zijn of haar eigen nieuws te maken en vooral in Europa is het fenomeen ‘citizen journalism’, (semi) journalistieke producties die gemaakt worden door de ‘gewone burger’, niet populair. Online op het nieuws reageren, of bijvoorbeeld een kritische reactie geven op een factcheck, geeft daarentegen het gevoel dat je toch onderdeel bent van wat zich in de maatschappij afspeelt (Borger, Van Hoof & Sanders, 2014).

Uit onderzoek van Salgado & Bobba (2019) blijkt daarnaast dat er verschillende factoren meespelen in de keuze om een bericht dat je op Facebook ziet een like of een reactie die uit tekst bestaat te geven. Onverwachte gebeurtenissen zorgen voor reacties op alle niveaus (zowel tekstueel als met een like) terwijl andere nieuwsberichten een veel minder grote invloed hadden op het gebied van reacties. Naast de onverwachte gebeurtenissen ontvingen berichten die de bekende criteria van nieuwswaarden bevatten, zoals negativiteit en personalisering, de meeste reacties.

De invloed van de media op het publiek is dus groot, maar andersom is dit ook zo. Het concept van *secondary gatekeeping* (Singer, 2013) bevestigt dit. Dit concept houdt in dat er twee fases van poortwachten zijn. De eerste fase wordt doorlopen door de journalist, die bepaalt of een onderwerp nieuwswaardig is of niet. De tweede fase wordt na publicatie van een nieuwsitem doorlopen door het publiek, dat bepaald of een onderwerp daadwerkelijk nieuwswaardig is en ‘geüpgrade’ wordt, wat betekent dat het meer (online) gedeeld en besproken zal worden of dat het ‘gedowngrade’ wordt, wat betekent dat het publiek het niet belangrijk genoeg vindt en er op die manier voor zorgt dat een onderwerp geen aandacht meer krijgt.

Op basis van deze theorie kan dus worden aangenomen dat dit voor factchecks, als onderdeel van de nieuwsmedia, niet anders is. Als het onderwerp door het publiek interessant genoeg bevonden wordt, zal erover worden gepraat. Is dit niet zo, dan zal de factcheck van het ‘gedowngrade’ onderwerp ook weinig tot geen aandacht krijgen van het publiek. In het manifesteren van soorten kritieken kan dit een rol spelen omdat het publiek op deze manier het idee krijgt dat de mening die zij hebben van waarde is.

Al moet hier wel aan toegevoegd worden dat er nog weinig bekend is over hoe het publiek denkt over en reageert op factchecks. Er is door Amazeen, Vargo & Hopp (2018) onderzoek gedaan naar wie factchecks online deelt en dit zou een plausibele voorspeller kunnen zijn voor de manier waarop kritieken zich manifesteren. Reden hiervoor is dat het delen van een factcheck een soortzelfde handeling is als het achterlaten van een reactie. Uit dit onderzoek blijkt dat de behoefte aan politieke oriëntatie de sterkste voorspeller is voor of iemand een factcheck online zal delen of niet. Andere invloedrijke voorspellers voor het delen van factchecks die online worden gedeeld zijn leeftijd, hoe actief iemand is in de politiek en de mate van politieke ideologie die iemand heeft. Participanten die ouder en meer liberaal georiënteerd zijn waren bijvoorbeeld significant sneller geneigd om een factcheck online te delen. In het kader van dit onderzoek geeft dit de verwachting dat Facebookgebruikers die voldoen aan deze voorspellers eerder reageren, waarbij het soort kritiek zich op verschillende manieren kan manifesteren.

Hostile Media Phenomenon

Kritische reacties van het publiek manifesteren zich in veel gevallen door een bepaald gevoel of een gebeurtenis. Een van de manieren waarop factchecks zich manifesteren is toe te schrijven aan het *Hostile Media Phenomenon*.

Het *Hostile Media Phenomenon* werd voor het eerst geïntroduceerd in het onderzoek van Vallone, Ross & Lepper (1985). In het onderzoek kregen studenten die aan de kant van Israël en studenten die aan de kant van de Palestijnen stonden in het Palestina-conflict exact hetzelfde nieuwsitem te zien. Na het zien van het item hadden beide groepen studenten het idee dat het nieuwsitem gekleurd was naar de idealen van de rivaliserende partij. Dat is ook de beste manier om het *Hostile Media Phenomenon* te definiëren: het is een fenomeen waar mensen die zich ergens heel erg betrokken bij voelen, ‘neutrale’ media zien als benadeeld ten opzichte van hun eigen standpunt.

Gunther et al. (2001) ontdekten een uitbreiding van het *Hostile Media Phenomenon*, het zogenaamde ‘relatieve *Hostile Media Phenomenon*’. Dit concept houdt in dat, of nieuws nu objectief verslagen wordt of niet, tegenpartijen altijd het idee hadden dat het nieuwsitem vanuit de perceptie van hun tegenstander ingestoken was. Het geeft aan dat het fenomeen iets is wat we, op het moment dat we ons betrokken voelen bij een bepaald onderwerp, zelf vormen en in veel gevallen niets te maken heeft met hoe iets werkelijk in elkaar zit. Op het gebied van kritieken kan dit ervoor zorgen, dat, of een onderwerp nu in de factcheck wordt behandeld of niet er altijd een soort kritiek gegeven zal worden waarin diegene die de reactie plaatst zich zo zal uiten dat duidelijk wordt dat hij of zij zich benadeeld voelt door wat er in de factcheck staat.

Een van de redenen dat *Hostile Media Phenomenon* relevant kan zijn in dit onderzoek is dus ook dat het voor soorten kritieken zal zorgen die te maken hebben met vooringenomenheid of beïnvloeding van de factchecker of factcheck. Vooral het relatieve *Hostile Media Phenomenon* van Gunther et al. (2001) kan een goed aansluitende theorie zijn voor het feit dat lezers van factchecks een reactie plaatsen die valt binnen een van deze soorten.

Dat het *Hostile Media Phenomenon* een rol speelt in de soorten (kritische) reacties die worden gegeven op factchecks bevestigt het onderzoek van Shin & Thorson (2017). Zij onderzochten of de partijdigheid waarmee iemand op Twitter factchecks deelt invloed heeft op de perceptie van volgers op deze specifieke onderwerpen. Daarnaast is er ook gekeken naar hoe deze partijdige manier van delen invloed heeft op hoe er naar de organisaties die de factchecks produceren wordt gekeken. Hierin werd duidelijk dat het *Hostile Media Phenomenon* een rol speelt: de partijdigheid van een lezer zorgde ervoor dat factchecks die in het voordeel waren van de tegenpartij als aanval werden gezien en dit had ook invloed op hoe de producerende partij van de factcheck werd gezien. Iets dat kan resulteren in een soort kritiek die ingaat op partijdigheid of beïnvloeding van een factchecker of factcheck.

Media Skepticism

Waar *Hostile Media Phenomenon* voor een gevoel zorgt dat de media expliciet aan de kant staat van de groep die jij als tegenstander ziet en op die manier het vertrouwen in de media aangetast wordt, kan het ook voorkomen dat een bepaalde kant in de media gewantrouwd wordt. De theorie van *Media Skepticism* is daar een voorbeeld van, die richt zich volledig op het feit dat delen van het publiek het vertrouwen in de mainstream media verliezen.

Het vertrouwen van het publiek in de instellingen die behoren tot de mainstream media daalt steeds meer (Andersen, Shehata, & Andersson, 2021). Een concept dat uit dit feit voort is gevloeid, is dus *Media Skepticism*. Dit concept wordt gedefinieerd als het hebben van een negatief gevoel en wantrouwen naar mainstream media, in plaats van naar de media in het algemeen. Journalisten worden door publiek dat binnen de kaders van deze theorie valt niet vertrouwd en ervan verdacht dat ze niet naar hun professionele standaarden handelen. Daarnaast vinden mensen die Media Skepticism ervaren dat nieuwsmedia niet voor het volk zijn maar het volk meer in de weg staan. Vertrouwen speelt hierin een grote rol: zijn de intenties van journalisten en anderen in de nieuwsmedia goed, zijn het echt de poortwachters die ze claimen te zijn? Zonder dat vertrouwen ontstaat er wantrouwen, dat ook te vertalen is naar *Media Skepticism*, sceptisch zijn tegenover de mainstream media in het algemeen (Tsfati, 2003).

Volgens het onderzoek van Tsfati & Capella (2003) groeit scepsis tegenover de mainstream media door het feit dat geïnteresseerden in het nieuws die niet weten of ze de mainstream media kunnen vertrouwen op zoek gaan naar een alternatief. Wanneer je steeds meer alternatief nieuws gaat lezen en je wantrouwen in de mainstream media door deze mediums steeds wordt bevestigd, ga je uiteindelijk mainstream media helemaal niet meer vertrouwen. Tsfati & Capella (2003) onderzochten aan de hand van een aantal hypothesen of *Media Skepticism* beïnvloed wordt door de blootstelling aan mainstream nieuws. Uit de resultaten blijkt dat er een negatief effect is. Dus hoe hoger het scepticisme, hoe lager de mate van blootstelling aan mainstream nieuws. Ook de andere hypothese die de onderzoekers opstelden bleek juist, want uit het onderzoek dat werd uitgevoerd bleek dat hoe hoger het scepticisme, hoe hoger de blootstelling aan non-mainstream media. Een ander resultaat uit het onderzoek van Tsfati & Capella (2003) impliceert dat het algemene nieuwsconsumptieniveau van media sceptici niet significant verschilt van dat van hun vertrouwende tegenhangers. De mix van mediabronnen die door sceptici worden gebruikt, is echter anders dan die van een publiek dat vertrouwen heeft in de journalistiek en omvat minder mainstream en meer niet-mainstream nieuwsbronnen.

In de manifestatie van soorten kritieken kan *Media Skepticism* verschillende types opleveren: door het wantrouwen in de massamedia wordt verwacht dat er een soort kritiek zal zijn die ingaat op het feit dat de media niet te vertrouwen is, of een soort kritiek dat ingaat op het feit dat de maker of verspreider van de factcheck onderdeel is van een 'groter geheel'.

Het concept van *Media Skepticism* wordt daarnaast gezien als een goede voorspeller van het *Hostile Media Phenomenon*. Giner-Sorolla & Chaiken (1994) vonden tijdens hun

onderzoek uit dat eerdere overtuigingen over algemene mediavooroordelen een directe en indirecte bijdrage hebben in de ontwikkeling van het *Hostile Media Phenomenon*.

Respondenten die deelnamen aan het onderzoek hadden de neiging om de berichtgeving die zij voor ogen kregen sneller te zien als gunstig voor hun tegenstander op het moment dat bekend was van het nieuwsmedium dat ze de voorkeur gaven aan de standpunten van hun tegenstanders. Wanneer de verwachting bestaat dat de bron vooringenomen is, wordt het bericht dus vrijwel meteen gezien als bevooroordeeld. Wanneer er dus sprake is van skepticisme tegenover de mainstream media, kan dit uiteindelijk resulteren in een gevoel dat de volledige media zich tegen jouw standpunten keert en ook soorten kritieken op kan leveren over het feit dat de maker of verspreider van de factcheck onderdeel is van een groter geheel of niet te vertrouwen is.

Toon van de kritische reacties

Het skepticisme dat zich voor kan doen onder de factchecks kan zich op verschillende tonen manifesteren. Een theorie die zich op de verschillende manieren van toon focust is de piramide van Hiërarchie van Onenigheid van Graham (2008). Tussen een volledig inhoudelijke reactie en een volledig persoonlijke aanval zitten een aantal categorieën die in deze piramide duidelijk worden weergegeven (zie figuur 1). De theorie van Graham geeft zeven fases aan die (gedeeltelijk) doorlopen worden op het moment dat er een discussie gevoerd wordt en/of onenigheid ontstaat.

Deze categorieën gaan van ‘inhoudelijk argumenteren’, bovenaan de piramide, naar ‘persoonlijke aanvallen’, de categorie die zich helemaal onderaan de piramide bevindt. Wat Graham (2008) hiermee wil aangeven is dat het kleinste deel van de argumenten die worden gebruikt in een discussie volledig inhoudelijk zullen zijn en in gaan op het punt waar diegene het niet mee eens is, een iets groter deel zal goed uit kunnen leggen waar diegene het niet mee eens is, maar zal al iets meer op het persoonlijke inzetten en zo gaat het door. Helemaal onderaan de piramide bevinden zich de zogenaamde ‘name-callers’, die zich volledig op de persoonlijke aanval zullen richten.

Figuur 1: Hierarchy of Disagreement, Graham (2008)

Ook Culpeper (1996) richt zich op de manieren waarop mensen iets over kunnen brengen. Hij focust zich in het bijzonder op de onbeleefdheid van mensen. Door middel van een inductief onderzoek, dat begon met de vraag ‘Wanneer zijn mensen oprecht onbeleefd?’ stelde hij vijf categorieën van onbeleefdheid op. Deze ‘strategieën’ als het gaat om onbeleefdheid kunnen als volgt beschreven worden:

1. Onbeleefdheid op basis van gezag – in deze situatie is er sprake van een ongelijke machtsverdeling en is het op sociaal gebied geoorloofd om onbeleefd tegen iemand te zijn. Bijvoorbeeld wanneer een ouder zijn of haar kind vraagt om te stoppen met zeuren.
2. Positieve onbeleefdheid – onbeleefdheid om de positiviteit van iemand naar beneden te halen.
3. Negatieve onbeleefdheid – onbeleefdheid om de negativiteit van iemand onderuit te halen.
4. Sarcastische onbeleefdheid – beleefd doen op zo'n manier dat iemand kan voelen dat dit niet gemeend is.
5. Achterhouden van beleefdheid – niet beleefd zijn op momenten dat dit wel wordt verwacht. Bijvoorbeeld niet bedanken op het moment dat je een cadeau krijgt.

In een later onderzoek voegt Culpeper (2011) toe dat er voor scheldwoorden andere regels gelden op het gebied van onbeleefdheid dan de uitlatingen die hij in 1996 beschreef. Het verschil zit hem in de context. Scheldwoorden hebben geen context nodig en overstijgen deze als het ware, terwijl andere onbeleefde uitlatingen alleen in een bepaalde context als onbeleefd worden gezien.

Omdat er in de inhoudsanalyse gefocust zal worden op het inductief vormen van soorten kritieken en op het deductief onderscheiden van de kritische toon van de reacties, zal de onderzoeksvraag opgedeeld worden in twee onderdelen. Het eerste onderdeel focust zich op de verschillende soorten kritiek die zich voordoen onder de Facebookreacties, waarbij de subvraag: *“Welke categorieën bevinden zich onder de kritische Facebookreacties op factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack?”* gevormd wordt.

Het tweede deel van de onderzoeksvraag zich focust zich op de toon waarop de kritieken worden gevormd. De subvraag die daarbij gevormd wordt is: *“Welke vormen van toon bestaan onder de kritische Facebookreacties op factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack?”*

Methode

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke methodologieën er tijdens dit onderzoek dat zich focust op het onderscheiden van categorieën onder de Facebook-reacties op factchecks zijn toegepast. Allereerst worden de methodes uitgelegd, waarna de werkwijze en het onderzoeksmateriaal nader worden toegelicht.

Onderzoeksmethode

In dit onderzoek staan de verschillende soorten kritieken op factchecks die geplaatst worden op de Facebookpagina van Factcheck.Vlaanderen en Knack centraal. Door kwalitatieve methoden te gebruiken zijn deze verschillende soorten uitgelicht. Hierbij is de thematische analyse van Braun & Clarke (2008) als leidraad genomen.

Kwalitatieve inductieve inhoudsanalyse

Dit onderzoek heeft een inductief karakter. Dit betekent dat er met ‘open geest’ naar de reacties wordt gekeken en van daaruit categorieën zullen worden gevormd, gebaseerd op de stappen die worden gezet tijdens uitvoering van een thematische analyse (Braun & Clarke, 2008).

De thematische analyse (Braun & Clarke, 2008) biedt handvaten in het nauwkeurig analyseren van stukken tekst om gemeenschappelijke ideeën, patronen en thema's te onderscheiden. Omdat een thematische analyse qua onderzoeksvorm flexibel is, geeft het de kans om in grote datasets op zoek te gaan naar overkoepelende thema's. Deze onderzoeksvorm kent vijf stappen: verkenning, codering, thematisering, reflectie en structurering.

Verkennen

Het verkennen van de data is erop gericht om vertrouwd te raken met de gegevens. Dit is gebeurd door alle reacties een keer door te lezen en ook eventuele overbodige data op te schonen. Codes die niet relevant waren maar waren toegevoegd in het Excel-document zijn hierbij bijvoorbeeld op onzichtbaar gezet en daarnaast zijn extra spaties, enters en andere oneffenheden in deze fase van de thematische analyse ook opgelost.

Coderen

Tijdens het codeerproces zijn alle reacties systematisch doorgenomen en is geïnventariseerd welke elementen de reacties omvatten. Er is gekeken naar verschillen, overeenkomsten en patronen in de reacties. Hierin zijn de eerste mogelijke thema's kort genoteerd om het overzicht te bewaren. Daarnaast kon er op die manier een eerste onderscheid gemaakt worden tussen de verschillende categorieën. Het was belangrijk hierin een gedegen en duidelijke afweging te maken, zodat de verschillende reacties allemaal op dezelfde manier worden beoordeeld. Om die duidelijke afwegingen goed bij te houden zijn

tijdens het beoordelen van de reacties aantekeningen gemaakt in de vorm van een codeboek (zie figuur 2) om gelijke beoordeling zo goed mogelijk te kunnen garanderen.

Wees voorzichtig jullie leugenaars! Bedrog komt snel aan het licht en dan wete ze jullie te vinden 😊

Categorie – Factcheckers zijn leugenaars

Figuur 2: Voorbeeld beoordeling eerste fase + codeboek

Thematiseren

Om goed in kaart te brengen welke categorieën er onder de publieksreacties voorkwamen, was de volgende stap in het proces het nogmaals bekijken van de codes, identificeren welke patronen er te herkennen waren en konden zo uiteindelijk de thema's worden geformuleerd. Tijdens het vormen van de categorieën worden de verschillende codes en mogelijk andere ideeën en opvattingen kort genoteerd en gegroepeerd in een codeboek. Er wordt gekeken naar overeenkomsten, verschillen en tegenstellingen om goed te bepalen welke reacties en ideeën wel tot een bepaalde categorie kunnen worden gerekend en voor welke reacties nog een andere categorie gevormd moet worden. Op deze manier wordt er tijdens het onderzoek steeds meer bewogen van de kritische reacties, naar overkoepelende soorten kritieken.

Code	Thema
Wees voorzichtig jullie leugenaars!	Factchecks zijn onbetrouwbaar
"factchecking" is een nieuwe manier om waarheid als fake news af te kunnen schrijven	Factcheckers vertellen de waarheid niet
Wie checkt de Factcheckers??	Waarom wordt dit wel/niet gecheckt?
Door wie worden die factcheckers gesponsord????	Factcheckers worden gesponsord
Die factcheckers zijn allemaal juist de pampers ontgroeit.	Factcheckers zijn te jong

en wie zegt dat factcheck correct is, dat wordt gedaan door linkse rakkers	Factcheckers zijn links
--	-------------------------

Figuur 3: Voorbeeld van schematische weergave totstandkoming thema's

Reflecteren

Toen de thema's in globale zin gevormd waren is er opnieuw gekeken naar de data en gereflecteerd op de volledigheid van de thema's. Er werd hierin kritisch gekeken of er nog bepaalde data miste, of de categorieën van soorten kritieken volledig waren en op welke manier deze categorieën nog completer gemaakt konden worden. Daarnaast is er gekeken of de thema's op elkaar aansloten en of bepaalde veranderingen in het formuleren van de thema's ervoor konden zorgen dat dit nog passender kon. Op die manier zijn de categorieën uiteindelijk compleet gemaakt en optimaal vormgegeven. Voorbeeld hiervan is dat de categorieën 'Factcheckers zijn onervaren' en 'Factcheckers zijn te jong' uiteindelijk zijn samengevoegd, omdat ze in de coderingen te veel overlap hadden. Daarom is ervoor gekozen om ze tot de categorie 'Factcheckers zijn te jong' samen te brengen, omdat dit thema vaker voorkwam en in dit geval de lading van het thema beter dekte.

Structureren en formuleren

De laatste stap in het codeerproces was het benoemen van de categorieën. Dit is gebeurd door goed te kijken naar de subonderdelen van de categorie en na te denken over de termen die met de categorie in verband te brengen zijn. Zo zijn er uiteindelijk overkoepelende termen voor een specifieke categorie gevormd. Daarnaast is er in deze fase ook een definitie geformuleerd, zodat duidelijk is hoe de data die onderdeel is van de categorie geïnterpreteerd moet worden.

Kwalitatieve deductieve inhoudsanalyse

In tegenstelling tot de inductieve benadering bij het onderscheiden van de categorieën is er bij het analyseren van de toon van de reacties voor gekozen om deductief te werk te gaan. Dit betekent dat er niet vanuit de materie wordt onderzocht, maar vooraf categorieën worden vastgesteld die tijdens het uitvoeren van de inhoudsanalyse leidinggeven aan het coderen van de materie. Reden hiervoor is dat er specifiek over het analyseren van een toon in reacties eerder wetenschappelijk onderzoek is uitgevoerd waarin is gekeken naar reacties op factchecks in beleefde toon vs. een onbeleefde toon (Kim & Masullo Chen, 2020). Uit dit onderzoek blijkt dat er geen significant verschil is in reacties met een beleefde of onbeleefde

toon t.o.v. factchecks. Het doel voor dit onderdeel van het onderzoek was om te ontdekken of de bevindingen uit het eerder uitgevoerde onderzoek ook in de omstandigheden van dit onderzoek gelden en of de verschillende soorten toon verder gespecificeerd konden worden.

Daarnaast is de toon van kritische reacties veel meer aan interpretatie onderhevig in vergelijking met het analyseren van de reacties op puur tekstueel gebied. Omdat vanuit generalisatie op zoek gaan naar specifieke gevallen in dit geval overzichtelijker is, is de keuze gemaakt om deductief te werk te gaan. Tot speelde ook het gebrek aan tijd mee in de keuze voor deductief onderzoek. Er is dus gekozen om in dit gebied van onderzoek 'het wiel niet opnieuw uit te vinden' en gebruik te maken van een deductieve onderzoeksvorm.

Omdat het onderzoek een deductieve insteek had, is het verloop anders geweest ten opzichte van het inductieve onderzoek. Allereerst omdat er al vanuit een bepaald vertrekpunt is gekeken naar de reacties, waarin wel ruimte was voor interpretatie. De vooraf vastgestelde categorieën zijn geïnspireerd op de vormen van onbeleefdheid die Culpeper (1996) heeft gevormd. Daarnaast zijn de categorieën geïnspireerd op de piramide van onenigheid van Graham (2008). Deze categorieën worden als volgt beschreven:

- (Persoonlijke) aanval: de (persoonlijke) aanval bevat geen inhoudelijke elementen en is bedoeld om de schrijver van in dit geval de factcheck of de personen waarop wordt gereageerd aan te vallen.
- Ongefundeerde kritiek: een reactie die bestaat uit ongefundeerde kritiek zegt niets inhoudelijks of relevants en richt zich op de randzaken van een artikel of reactie.
- Gefundeerde kritiek: een gefundeerd kritische reactie geeft een tegenargument op wat er gezegd wordt die als relevant beschouwd kan worden, maar is onvolledig in het aanstippen van het probleem en uitleggen waarom er iets niet klopt.
- Inhoudelijke kritiek: een reactie met inhoudelijke kritiek legt precies uit waarom iets niet klopt en geeft met argumenten, voorbeelden en quotes aan waarom dit zo is.

De fase van verkenning is in dit deel van het onderzoek overgeslagen, maar voor de rest is het analyseproces gebaseerd op de fases van de thematische analyse (Braun & Clarke, 2008). De reacties zijn daarom nog een keer bekeken, tijdens het codeerproces toegewezen aan een van de vier categorieën geïnspireerd op Culpeper (1996) en piramide van onenigheid (Graham, 2008) en vervolgens nog eens bekeken totdat er sprake was van volledige wetenschappelijke saturatie.

Op deze manier konden er uitspraken gedaan worden over de aard van de Facebook-acties onder de factchecks en daarnaast of hierin een verschil bestaat tussen factchecks die zijn gedeeld door Factcheck.Vlaanderen en Knack.

Materiaal

Het materiaal dat in dit onderzoek geanalyseerd is zijn de acties die Facebookgebruikers plaatsen onder de Facebook-berichten van Knack en Factcheck.Vlaanderen. Het gaat hierin om acties die bestaan uit tekst. Acties die door middel van een klik worden gegeven, zoals likes, worden buiten beschouwing gelaten. Reden hiervoor is dat het analyseren van de tekst-acties uiteindelijk voor het onderscheiden van categorieën gaat zorgen. Bij het analyseren van acties die bestaan uit emoticons is dit niet mogelijk, omdat deze automatisch gecategoriseerd zijn.

Het analyseren van alle acties die onder factchecks geplaatst zijn was omwille van de tijd niet mogelijk. Daarom is ervoor gekozen om gebruik te maken van een selecte steekproef van de acties.

Voor het selecteren van de acties was het eerst noodzaak om de Facebook-posts te selecteren die geschikte acties bevatte. Hiervoor was de eis dat de post een factcheck betrof. Dit was zo bij 33 posts van Knack en 18 posts van Factcheck.Vlaanderen in de tijdsperiode 01/02/2022.

De data die behoort tot de steekproef van dit onderzoek bevat dus acties die zijn geplaatst tussen 01/02/2022 en 31/05/2022. Reden hiervoor is dat er in deze tijdsperiode voldoende geschikte acties (een aantal van 540 acties in totaal) beschikbaar waren die voldeden aan de criteria die gesteld zijn voor het doen van dit onderzoek.

De criteria bestaan uit een aantal punten die tijdens het selecteren van het materiaal zijn nagelopen en doorslaggevend waren in het opnemen van de acties in de steekproef. Zo moest een actie tekst bevatten met letters uit het alfabet of moest uit emoticons duidelijk worden dat het om een kritische actie ging. Daarnaast moest een actie in ofwel letters of emoticons aangeven dat er sprake was van kritiek, bijvoorbeeld door gebruik van woorden als ‘massamedia’, ‘hypocriet’, ‘wie zegt dat...’, ‘ingenomen door’, ‘waarom’ en ‘fake news’ of door gebruik van emoticons of leestekens als uitroeptekens, een handje dat een middelvinger opsteekt, een emoticon die overgeeft of een emoticon die met zijn ogen omhoog kijkt.

Een actie was ook geschikt als tekst en emoticon werden gecombineerd. Bijvoorbeeld met de naam van ofwel Knack ofwel Factcheck.Vlaanderen. Een goed

voorbeeld hiervan zijn bijvoorbeeld de reacties die een van de namen bevatte (Factcheck.Vlaanderen of Knack) en daarnaast emoticons plaatste die aan het huilen van het lachen waren. Hiermee gaven de reacties op een cynische wijze aan dat de factchecks als lachertjes werden gezien.

Na het doorlopen van de verschillende Facebook-posts en selecteren van de data op bovenstaande criteria zijn er 236 factchecks van Knack en 304 reacties van Factcheck.Vlaanderen als kritiek beschouwd en dus geschikt bevonden. Dit is 23% van het totaal gegeven reacties op de posts.

Dataverzameling

De benodigde reacties voor dit onderzoek zullen worden verzameld door middel van het programma ExportComments. Met dit programma kunnen alle posts van een openbare Facebook-pagina met bijbehorende reacties worden ingezien. Om dit voor elkaar te krijgen wordt de link van een Facebook-bericht in het programma geplakt en wordt er geselecteerd welke gegevens er allemaal gedownload moeten worden. In dit onderzoek zullen dat het aantal posts die geplaatst zijn en de bijbehorende reacties daarop zijn. Wanneer alle gegevens weergegeven zijn in het programma, worden de gegevens gedownload in een Excel-bestand en kunnen deze door middel van Microsoft Office Excel worden ingezien en uiteindelijk worden gecodeerd.

Intercodeurbetrouwbaarheid

Om na te gaan of de gevormde categorieën en codeerinstruaties niet te ingewikkeld waren is er voor gekozen om voor beide meetinstrumenten de intercodeurbetrouwbaarheid te berekenen. Dit is gedaan door 70 willekeurig geselecteerde kritische reacties door twee onderzoekers te laten coderen. Dit heeft geresulteerd in een Krippendorff's alpha van $\alpha = 0.81$ voor de gevormde categorieën. Omdat deze score hoger is dan 0.80, kunnen de categorieën in deze inhoudsanalyse als valide beschouwd worden.

Resultaten

Soorten kritieken binnen reacties

Na het uitvoeren van de inhoudsanalyse van de Facebookreacties zijn bepaalde patronen te onderscheiden, die uiteindelijk voortvloeien in vijf thema's die de gegeven reacties het best vertegenwoordigen: 'Factcheck(er)s vertellen de waarheid niet', 'Factcheck(er)s zijn ...', 'Factcheck(er)s worden gesponsord', 'Factcheckers zijn te jong' en 'Waarom worden factcheckers niet gecheckt?' Binnen deze thema's zijn de Facebookgebruikers in de commentaar sectie het niet altijd met elkaar eens, maar geven ze juist om die reden goed inzicht in wat er speelt en wordt zo ook duidelijk hoe breed de thema's zijn die in de commentaar secties voorkomen.

Factcheck(er)s vertellen de waarheid niet

De soorten kritiek die in de reacties het meest naar voren komt gaat in op het feit dat zowel factchecks als de factcheckers de waarheid niet vertellen. Dit wordt op verschillende manieren beschreven, die uiteenlopen van een directe beschuldiging naar een factchecker die volgens een lezer de waarheid achterhoudt tot een bestempeling van 'fake news' over een factcheck. Voorbeelden van codes die zijn gebruikt om reacties tot deze soort kritiek toe te wijzen zijn onder andere *factcheckers zijn fake en gemanipuleerd*, *factcheckers zijn nep*, *factcheckers verspreiden fake news*, *factcheckers verspreiden leugens*, *factchecks zijn onbetrouwbaar*, *factcheckers verspreiden propaganda*, *factcheckers zijn manipulatief*, *factchecks bevatten een verdraaide waarheid*. Deze codes zijn vervolgens allemaal ondergebracht in dezelfde soort kritiek.

Het eerste geluid wat binnen deze soort kritiek veel voorkomt is het feit dat de factcheckers en factchecks nep en gemanipuleerd zijn. Dit soort reacties bevatten in veel gevallen verder geen motivatie of duiding, er wordt enkel genoemd dat er sprake is van een 'fake' of 'gemanipuleerde' situatie inclusief in sommige gevallen een korte uitleg of motivatie.

Jullie zijn zo fake en gemanipuleerd ! Het ligt er echt vingerdik op !! (Knack)

Daar zijn ze weer de nep factcheckers. Echt om van te kotsen julli. 🤮 (Knack)

damm. who the Fuq cares. die fake check muppets zijn echt lachwekkend. (Knack)

De reacties die wel van een motivatie voorzien zijn gaan vaak dieper in op het feit dat factchecks nep of gemanipuleerd zijn. Daarnaast wordt in sommige reacties de vergelijking getrokken met het fascisme.

"factchecking" is een nieuwe manier om waarheid als fake news af te kunnen schrijven, en dan op die manier zelf voor fake news te zorgen. allemaal gemanipuleerde bullshit van hogerhand! 🗨️ (Factcheck.Vlaanderen)

Als er iemand leugens verspreid zijn het wel de factcheckers, dit neigt naar facisme er is maar één waarheid of er mag maar één waarheid gesproken worden en dat is die van de fuckcheckers. Mannekes stop ermee ge maakt u belachelijk. 😏😏😏

(Factcheck.Vlaanderen)

Naast het feit dat er in de reacties wordt gesproken van ‘fake news’ en ‘gemanipuleerde berichten’ zijn er ook veel reacties die factchecks en factcheckers onbetrouwbaar noemen. Soms wordt hier ook de neutraliteit van het platform of de factcheckende journalist bij betrokken, waarbij het ook voorkomt dat er in de reacties gesproken wordt van ‘propaganda’. Wat daarnaast opvalt is dat er in deze soort kritiek ook genoemd wordt dat de schrijvers van de factchecks betaald worden. Een soort kritiek die later ook nog terug zal komen, maar vaak in combinatie met onbetrouwbaarheid en propaganda genoemd wordt.

Mss eens wat interessante journalistiek brengen ipv onbetrouwbare factchecks en herkauwde artikels. (Knack)

Dus met andere woorden. Er zijn nog veel onbeantwoorde vragen maar toch plaatsen jullie al een conclusie met enige nuance die nog alle kanten uit kan maar wel de richting al aangeven op manipulatie of propaganda. Maar dan doen jullie nu juist hetzelfde. Propaganda. (Knack)

Als factchecks daadwerkelijk neutraal en betrouwbaar waren werd menig persconferentie ook gecorrigeerd. Maar daar worden ze niet voor betaald. (Knack)

Een laatste type reactie die binnen deze soort kritiek uitgelicht moet worden is de reactie die ingaat op het feit dat de informatie in de factchecks wordt gemanipuleerd door de journalisten die de factchecks schrijven. Waar die invloed vandaan moet komen is volgens de Facebookgebruikers ook duidelijk: de overheid die het publiek wil manipuleren en bewust informatie voor ze achter wil houden of anders wil weergeven en daarvoor de media als speelbal wil gebruiken.

Natuurlijk niet want zelfs als echt is dan mag dat niet in media verspreid worden.

🗑️ na een grondige fact-check door "onafhankelijke" fact-checkers blijkt dat de fact-checkers van factcheck-Vlaanderen beter 1st eens zichzelf zouden fact-checken...bende manipulatieve pippo's... 🗑️ 🗑️ (Factcheck.Vlaanderen)

Factcheckers dienen feiten te bevestigen of weerleggen, geen visie te verkondigen. Factcheckers die een visie verkondigen, zijn geen factcheckers meer. Ze zijn misleiders geworden. Herhalend waar je oorspronkelijk op reageerde: "Factcheck Vlaanderen Als je de reacties hieronder allemaal leest, mag mijns inziens gesteld worden dat jullie met jullie biased rapporten bijdragen aan de polarisering van onze maatschappij. Als overheden en 'Big Tech' censuur en factcheckers nodig hebben om hun waarheid te verdedigen, betekent dat ze hun verhaaltje niet meer verkocht krijgen. Meer en meer mensen doorzien het boerenbedrog (Factcheck.Vlaanderen)

Er zijn dus verschillende typen reacties binnen de soort kritiek 'Factcheckers vertellen de waarheid niet'. Deze gaan in op het feit dat factchecks en factcheckers nep, onbetrouwbaar en gemanipuleerd zijn, er propaganda verspreid wordt en dat de overheid invloed uitoefent op de informatie die in factchecks weergegeven wordt en de factcheckers die de artikelen schrijven.

Factcheckers zijn onbetrouwbaar

Naast dat er kritische reacties worden gegeven op de factchecks en factcheckers samen, krijgen ook de factcheckers zelf specifieke kritieken. Deze variëren van dat ze bijvoorbeeld lachertjes, onnozel en nep worden genoemd, maar ook doelloos, sukkel en 'een grap'. Als daar een naam aan gegeven moet worden, is de rode draad dat mensen die een reactie plaatsen de factcheckers onbetrouwbaar vinden.

Voorbeelden van reacties die tot deze soort kritiek behoren zijn uiteenlopend, zo kunnen ze bijvoorbeeld huilende lachpoppetjes bevatten en zijn er reacties die factcheckers ‘onnozel’ of ‘dom’ noemen. Overkoepelend gaat het in de reacties die tot deze soort kritiek behoren om alle bestempelingen en verwensingen die te maken hebben met de factcheckers en duiden op een mate van onbetrouwbaarheid, verdenking van leugens of andere manieren waarin naar voren komt dat mensen die een reactie hebben geplaatst de factchecker niet vertrouwen. Hierin kan in derde persoon over de factcheckers gesproken worden, een verwensing direct geuit worden zonder dat deze in de tekst wordt gericht aan de factchecker of kunnen Facebookgebruikers de factcheckers op een persoonlijke manier aanspreken (jij/je/jullie).

Wees voorzichtig jullie leugenaars! Bedrog komt snel aan het licht en dan wete ze jullie te vinden 😊 (Factcheck.Vlaanderen)

Maar de meeste Facebookgebruikers praten over de factcheckers in de derde persoon, waarbij de schrijvers van de factchecks worden aangeduid als ‘factcheckers’ of een variant daarop. Daarin valt op dat op de Facebook-pagina van Knack graag een woordspeling wordt gebruikt die de naam van het nieuwsmedium bevat.

Oef, weer een stukje sterke research van ons aller factcheck-Knakkertje ! (Knack)

Knackcheck 😊 (Knack)

In andere reacties valt op dat naast dat de Facebookgebruikers de factcheckers niet betrouwbaar vinden, ook twijfelen aan de functie van een factchecker. Dit kan onder andere afgelezen worden aan het feit dat het woordje ‘die’ voor factcheckers wordt geplaatst, dit geeft een verschil aan tussen ‘wij’ en ‘zij’.

Er staat zoveel te lezen. Zou al die zogezegde factcheckers niet te snel geloven.
(Factcheck.Vlaanderen)

Ik geloof niks van die zogenaamde factcheckers. (Knack)

Ach, laat die factcheckers toch. De feiten wijzen het zèlf uit. :-) (Knack)

Waarom wordt dit wel/niet gecheckt?

Naast dat er reacties worden geplaatst die bedoeld zijn als (persoonlijke) aanval naar de factcheckers toe, is er ook een deel van de Facebookgebruikers die kritiek geeft op de onderwerpen die gecheckt worden. Reacties die tot deze soort kritiek behoren bevatten vaak letterlijk de vraag waarom iets wel of niet gecheckt wordt, maar kunnen ook een insteek hebben van een vraag als: ‘Hebben jullie niets beters te checken?’ of ‘Waar is de andere kant van het verhaal?’ Veel vragen dus, die allemaal net anders zijn en daardoor binnen deze soort kritiek onder te verdelen zijn in verschillende subcategorieën. De eerste categorie is de meest voorkomende: waarom worden factcheckers niet gecheckt?

Wie gaat die Factcheckers controleren, want geloof daar niet te veel van
(Factcheck.Vlaanderen)

Wie checkt de Factcheckers?? (Knack)

De vraag wie de factcheckers gaat controleren speelt veel, maar een ander deel van de kritische reacties gaan over de vraag waarom bepaalde zaken überhaupt worden gecontroleerd. Uit de reacties is daarnaast op te maken dat veel van de onderwerpen die gecheckt worden door het publiek niet als relevant worden gezien.

Zijn er geen nuttigere dingen om te factchecken? (Knack)

Ik heb al lang afgehaakt. Dit is zelfs geen fact-check waard. (Factcheck.Vlaanderen)

Een andere subcategorie die zich voordoet haakt in op het feit dat kranten en nieuwsplatforms elkaars artikelen gaan factchecken, dit zorgt voor opmerkingen die ingaan op de geloofwaardigheid van de platformen en hun factchecks.

Haha, als magazine en kranten elkanders artikels gaan factchecken. Welke gekken gaan jullie nog geloven denk je... (Factcheck.Vlaanderen)

Niet alleen over de onderwerpen worden kritische reacties geplaatst, ook het feit dat, in dit geval een mainstream media platform als Knack factchecks publiceert over onderwerpen die in de ogen van de Facebook-gebruiker niet relevant zijn. Opvallend is dat dit soort reacties, in tegenstelling tot veel andere reacties wel worden voorzien van een motivatie die betrekking heeft op het onderwerp waar de factcheck over gaat en op een logische manier passend is.

Ik blijf het merkwaardig vinden om in een klassiek massamedium fact-checks te lezen over zaken die blijkbaar circuleren op sociale media en die ik nooit gezien heb. Of ben ik een uitzondering? Ik volg nochtans heel geregeld FB en Twitter maar dit soort onzin dat hier weerlegd wordt kom ik nooit tegen. Ik durf me zelfs afvragen of op die manier niet onnodig de aandacht getrokken wordt op zaken die circuleren bij een zeer klein deel van het publiek. Tenzij de harde cijfers over het bereik van dergelijke berichten mij tegenspreken. En zijn het dan wel in meerderheid dezelfde mensen die het eerste bericht lezen en dan ook de fact-check? (Knack)

In deze soort kritiek worden dus veel vragen gesteld, en wordt het nut van factchecks in twijfel getrokken. Daarnaast gaan de Facebookgebruikers die een reactie uit deze soort kritiek plaatsen ook in op een vraag die gezien de journalistieke waarde van hoor en wederhoor erg belangrijk is: wie checkt of de factcheckers hun werk wel goed doen?

Factchecks worden gesponsord

Naast dat het nut van de factcheck zelf in twijfel getrokken worden, is een andere type reactie dat veel te lezen is onder de factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack gefocust op de vraag of en door wie de factcheckers betaald worden om de inhoud van de artikelen die ze publiceren te bepalen. Reacties die hierbij kunnen voorkomen kunnen bijvoorbeeld beginnen met de vraag door wie de factcheckers worden betaald, maar ook is het opvallend dat de reactie die onder deze soort kritiek worden gerekend vaak het woord ‘propaganda’ bevatten. Kort gezegd is er in deze soort kritiek een onderscheid te maken tussen reacties die de vraag stellen wie de sponsor van al die factchecks is, en reacties die daar zelf al een invulling aan hebben gegeven.

Ik ben zo teleurgesteld in jullie met jullie zogenaamde factcheck. Hoeveel worden jullie hiervoor betaald? (Knack)

Toch raar dat Fact Check altijd één kant kiest ??? Wie sponsort jullie ?
(Factcheck.Vlaanderen)

Door wie worden die factcheckers gesponsord???? (Factcheck.Vlaanderen)

Sommige Facebookgebruikers geven in hun reactie aan wel al een idee te hebben waardoor de factcheckers gesponsord zijn. Dit varieert van de vaccinlobby, tot de big pharma en de overheid.

Waar rook is, is vuur!!!! Raar dat zulke berichten steeds weer als nonsens worden aangegeven!!!! De door de vaccinlobby betaalde factcheckers zullen het wel weten zeker? Stel je ook eens voor zeg, dat de waarheid gezegd wordt... Nee, dan liever de "factcheckers" die glad in het straatje lullen van wat de media, politiek en Big Pharma horen wil. Maw: een niet bestaand fenomeen in stand houden dus...
(Factcheck.Vlaanderen)

Hoe duidelijker kan het nog zijn voor wie factcheckers werken... doe vooral verder met zulke berichten, dan gaan degenen die het nog altijd niet snappen misschien ook wakker worden (Factcheck.Vlaanderen)

Fact check mean liars at work... Paid by Big Pharma.. CC (Knack)

Er is dus een duidelijke tweedeling: een deel van de Facebookgebruikers stelt alleen openlijk de vraag door wie de factcheckers gesponsord worden, terwijl anderen hier al een oordeel aan hebben gehangen.

Factcheckers zijn links

Een soort kritiek die aansluit op de verdenking dat factchecks en factcheckers gesponsord worden, is de soort kritiek dat factcheckers als 'links' ziet. Links is een politieke stroming die sociale gelijkheid nastreeft (McClosky & Chong, 1985). In de onderzochte

reacties kwam deze soort kritiek vaker voor onder de factchecks van Factcheck.Vlaanderen dan onder de producties van Knack.

In deze soort kritiek zijn de reacties redelijk duidelijk, wordt er vaak gebruik gemaakt van uitroeptekens en wordt er niet omheen gedraaid. Wel zijn er verschillende onderwerpen waarin wordt gelinkt aan het feit dat factcheckers links zijn. Het eerste onderwerp is de oorlog in Oekraïne en in het bijzonder wordt de naam van Putin vaak in de kritische reacties genoemd.

en wie zegt dat factcheck correct is, dat wordt gedaan door linkse rakkers en die moet je wat geloven, zie maar naar linkse rakker putin. Daar zit je meer mee in de miserie dan want anders. (Factcheck.Vlaanderen)

dan ook met ALLE andere media voor de rechter om dezelfde reden!! De mainstream media verspreiden CONTINU (extreem)linkse propaganda! ... en heel die Vivaldioten bende zijn van dezelfde slag als Poetin... ook extreem-links... voor u geen probleem? Extreem-links is wereldwijd verantwoordelijk voor VEEL MEER slachtoffers dan extreem-rechts. Hoe hypocriet kan je zijn?! (Factcheck.Vlaanderen)

Daarnaast komt dit soort kritiek ook voor bij factchecks waarvan het onderwerp met COVID-19 te maken heeft.

met alle chinezen maar niet met den dezen!!!!in die vuile linkse media moet dit verzwegen worden natuurlijk!!!!gifspuiten!!!! (Factcheck.Vlaanderen)

Tot slot komt deze soort kritiek ook voor in reacties die factchecks als fake news bestempelen en onder reacties die factcheckers 'hersensloos' noemen.

Zeveraars jullie fact checks zijn fake news opzich die is ingenomendoor extreem links (Factcheck.Vlaanderen)

Dus haat jegens Roma is dan wel ok volgens de hersenloze "factcheckers" van het zonneland voor links (Knack)

Factcheckers zijn te jong

Naast dat er veel kritiek wordt gegeven op de handelswijze, overtuigingen en de motivatie van de factcheckers en de factchecks is er nog een laatste soort kritiek die misschien niet vaak voorkomt, maar wel opvalt: specifieke kritiek op het feit dat de journalisten die de factcheck schrijven te jong zijn om dit te doen. Reacties die hierop duiden werden vaak gegeven met een beschrijving als: ‘De factcheckers zitten nog in de luiers’, ‘Deze factcheckers zijn nog groen achter de oren’ en ‘Deze factcheckers hebben nog jeugdpuisten’. Daarnaast zijn er in deze soort kritiek ook reacties te plaatsen die ingaan op de onervarenheid van de factchecker. Dit hoeft dus niet per se met leeftijd te maken te hebben, maar kan ook betrekking hebben tot opleiding

Die factcheckers zijn allemaal juist de pampers ontgroeit. 🍑🍑🍑🍑🍑 (Factcheck.Vlaanderen)

Er zijn niet alleen ‘algemene’ zorgen om het feit dat de factcheckers te jong zijn, maar er wordt ook specifiek ingegaan op waarom de factcheckers dan te jong zouden zijn. Er zijn onder de reacties verschillende redenen te ontdekken. Dat ze geen ervaring hebben bijvoorbeeld en alleen maar doen wat de hoofdredactie ze opdragen.

Als we de factcheckers fact checken merken we dat ze allemaal maar net uit de luiers zijn, een paardenbril dragen en enkel zeggen/schrijven wat het WEF hen via de hoofdredactie opdraagt. (Knack)

Naast het feit dat er zorgen zijn om het feit dat de factcheckers ‘alleen maar doen wat de hoofdredactie hen opdraagt’, zijn er ook kritieken die ingaan op het feit dat de factcheckers geen degelijke ervaring en (medische) opleiding hebben gehad (in het geval van factchecks die gaan over medische onderwerpen). Daarnaast gaan de kritieken ook over het feit dat de manier waarop de factchecks worden geschreven geen opening bieden voor een degelijk debat en niet ingaan op wat wetenschappelijke studies zeggen.

FActchecker Vlaanderen zijn dezelfde kliek journalisten zoals de kranten.. Piepjonge mensen zonder degelijke ervaring, laat staan enige medische opleiding...journalisten die beweren dat wat journalisten zeggen juist is dus....Maar geen enkele ruimte maken voor degelijk debat...laat staan degelijke links naar pure wetenschap (Factcheck.Vlaanderen)

Niet alleen de ervaring van de factcheckers wordt in twijfel getrokken, maar ook de professionaliteit. Zo wordt bijvoorbeeld gedacht dat factcheckers alleen maar slecht betaalde werkzoekenden met een codeboek zijn. Daarmee hebben sommige Facebookgebruikers het idee ‘voor de gek’ te worden gehouden.

Factcheckers, de schaapjes van de Viv-Aldi 🤔 🤔 🤔 👍 👍 groen achter de oortjes, slechtbetaalde werkzoekenden met codes en woordjes voor hun neus. Ja want de bevolking is echt achterlijk 🤔 🤔 🤔 NOT!!! (Knack)

Een laatste overtuiging is eerder in deze resultatensectie ook al teruggekomen en wordt hier gecombineerd met de perceptie dat factcheckers te jong zijn: de media is volledig in de handen van de overheid en de factcheckers zijn zó jong dat ze nog in de luiers zitten en hun ogen nog niet geopend zijn.

Het enige wat we WEL zeker weten is dat de media volledig in handen is van de overheid en dat de factcheckers net uit de pampers zijn maar hun oogjes nog steeds niet open hebben. (Knack)

Binnen deze soort kritiek vallen dus een aantal verschillende typen reacties, die allemaal te maken hebben met het feit dat factcheckers te jong en niet-gekwalificeerd worden bevonden door de Facebookgebruikers. Naast dat er reacties zijn die alleen dat beweren, wordt er in de reacties ook ingehaakt op het zogenaamde feit dat de journalisten daarom alles zeggen wat ze van hogerhand opgedragen krijgen en in handen zijn van de overheid.

De vijf soorten kritiek die zijn onderscheiden tijdens deze inhoudsanalyse vatten de reacties onder de factchecks van Knack en Factcheck.Vlaanderen op Facebook op verschillende vlakken duidelijk samen. Wat opvalt is dat er worden onder de reacties veel vragen worden gesteld, bijvoorbeeld over wie de factcheckers betaald, maar ook waarom bepaalde zaken in factchecks wel gecheckt worden en andere niet. Maar er wordt ook veel ingevuld, wat de indruk geeft dat het publiek denkt het allemaal zelf het best te weten. Daarnaast wordt er in de reacties veel in twijfel getrokken: zijn de factcheckers wel gekwalificeerd, ervaren en oud genoeg? En het belangrijkste en meest voorkomend: vertellen ze de waarheid en zijn ze te vertrouwen?

Toon van de reacties

Naast het onderscheiden van de verschillende soorten kritiek is er tijdens het uitvoeren van de inhoudsanalyse ook gefocust op het onderzoeken van de toon die de reacties op factchecks hebben. Aan de hand van de vier eerder beschreven categorieën zijn de reacties door middel van een deductieve analyse vergeleken en gecodeerd. Het doel hiervan is om vanuit de theorie en generalisatie die daarbij hoort, op zoek te gaan naar de specifieke gevallen en voorbeelden. Na het uitvoeren van deze codering is gebleken dat de meeste reacties een toon bevatten die gekoppeld kan worden aan een (persoonlijke) aanval of ongefundeerde kritiek. Een enkele keer is er een reactie ontdekt die de toon van de gefundeerde kritiek bevatte. In de 540 reacties die zijn geanalyseerd is geen sprake geweest van een reactie met een inhoudelijke kritieke toon. Dit betekent dat er geen enkele reactie is geweest die precies uitlegt waarom iets wel of niet klopt en is voorzien van quotes, voorbeelden en argumenten.

(Persoonlijke) aanval

De (persoonlijke) aanval is gericht aan ofwel het platform, ofwel de factcheckers zelf. Een reactie met deze toon is daarom te herkennen aan gebruik van de naam van het platform (Factcheck.Vlaanderen of Knack), het persoonlijk voornaamwoord jullie of de aanduiding ‘factcheckers’. Daarna kunnen er verschillende dingen volgen die erop duiden dat het gaat om een (persoonlijke) aanval. In sommige gevallen wordt er bijvoorbeeld alleen een enkel woord in combinatie met een emoticon gebruikt om een reactie te geven.

Factceck 🤔 (Factcheck.Vlaanderen)

Knackcheck 😏 (Knack)

Daarnaast zijn er ook reacties die opgebouwd zijn uit meer woorden en waarin de Facebookgebruikers zich duidelijk richten naar de schrijvers van de factchecks of het platform waarop de factchecks gedeeld worden.

Zeveraars jullie fact checks zijn fake news opzich die is ingenomendoor extreem links (Factcheck.Vlaanderen)

Jullie factcheckers worden meer ongeloofwaardig en belachelijker per artikel.

(Knack)

En fuckcheck Vlaanderen moeten we dan maar geloven??? Nadat er enorm veel gecensureerd wordt? Jullie zijn even geloofwaardig als nieuwspaal.nl 🤔🤔

(Factcheck.Vlaanderen)

Jullie zijn zo fake en gemanipuleerd ! Het ligt er echt vingerdik op !! (Knack)

Ongefundeerde kritiek

De meest voorkomende toon die in de inhoudsanalyse naar voren is gekomen naast de (persoonlijke) aanval is de ongefundeerde kritiek. Deze toon is te herkennen aan het feit dat er niets inhoudelijks of relevants wordt gezegd over het betreffende onderwerp en zich enkel en alleen richt op de randzaken van het artikel of de reactie. Dit soort reacties hebben geen standaard herkenningpunten zoals de naam van een platform of specifiek persoonlijk voornaamwoord. De vorm kan dus erg verschillen, maar er zijn wel een aantal subcategorieën binnen de ongefundeerde kritieken te herkennen. Allereerst de kritiek die niet ingaat op de factcheck, maar volledig op het onderwerp waar de factcheck over gaat.

en waar grenst Rusland aan Finland???in het westen.... 🤔🤔🤔rusland hield ook maar oefeningen aan de grens met Oekraïne hé stelletje factcheckers... 🤔🤔🤔🤔🤔 (Knack, over de oorlog tussen Rusland en Oekraïne)

Misschien Hugo de Jonghe en Ernst Kuipers ook ff factchecken... (Knack, na een factcheck op een bewering van Marc van Ranst)

Alles wat niet in jullie verhaal past is zogezegd onjuiste info . Wat met het kinderleger al jaren in Oekraïne en de neo nazie ? Oekraïne werd in 2014 al veroordeeld door amnestie international voor wreedheden tegen burgers daar .De belangen van Biden en zijn zoon daar ? (Factcheck.Vlaanderen, na een factcheck over de oorlog tussen Rusland en Oekraïne)

De beste reactie zal dan toch de natuurlijke immuniteit zijn. Pimp die op mensen ! Gebruik al wat je helpt : vit C en D, zink, colloidaal zilverwater, thee of tinctuur van dennennaalden (de pinus sylvester), thee of tinctuur van paardenbloemwortel. En last but not least : je positieve gedachten, dat jij geen slachtoffer bent van welk virus ook. Dat jij je niet laat hersenspoelen door de media en de regering die je angst willen aanjagen. Stop het ! Stap eruit en bevrijd je van die hersenspoeling ! (Factcheck.Vlaanderen, na een factcheck over een corona-gerelateerd onderwerp)

Een tweede type ongefundeerde kritiek is te herkennen aan de vragende vorm en gaat specifiek over waarom iets wel of niet gecheckt wordt door de factcheckers en door wie de factcheckers betaald worden. Dit is in veel reacties enkel de vraag, zonder verdere toelichting of motivatie.

en wie checkt jullie? (Factcheck.Vlaanderen)

Factcheck Vlaanderen- gesponsord...door wie? (Factcheck.Vlaanderen)

Wie Factcheckt deze Factcheckers 🤖 (Factcheck.Vlaanderen)

Wie factcheckt de factcheckers 🤖 (Knack)

Gefundeerde kritiek

Onder de reacties is niet alleen een ongefundeerde of aanvallende toon te herkennen, sommige reacties zijn namelijk wel als gefundeerd te beschouwen – al is dat aantal wel een stuk lager ten opzichte van de vorige twee soorten toon. Reacties kunnen als gefundeerde kritiek beschouwd worden wanneer er sprake is van een tegenargument op wat er gezegd wordt die in gaat op het onderwerp en daarmee een relevante toevoeging is aan een eventuele discussie over de factcheck. Overeenkomstig in de gefundeerde kritieken is dat ze zich richten op het bewijs dat aangevoerd wordt in een factcheck.

Er is veel onzekerheid over deze data, net zoals over de data in Lareb of de Vaers. Ondanks die onzekerheid zijn deze cijfers in vergelijking met gerapporteerde cijfers van andere vaccins behoorlijk verontrustend. Een behoorlijke factcheck zou

voor verder onderzoek mogen vragen. De conclusie "Dat zijn er heel wat minder. Het cijfer van 25.969 overlijdens berust op een foutieve berekening, waarbij heel wat overlijdens meerdere keren meegeteld worden." is ook misleidend. Er wordt geen rationele reden gegeven om suggestieve verwoordingen 'heel wat minder' en 'heel wat' te gebruiken. Factchecking is prima, maar het moet wel unbiased gebeuren.
(Factcheck.Vlaanderen)

Eigenlijk zou je dit niet eens mogen kunnen factchecken, want het is een privé aangelegenheid op wie je stemt. Beide beweringen zijn veronderstellingen die niet gecontroleerd kunnen worden en zelfs niet eens mogen gecontroleerd kunnen worden. Want dat zou een inbreuk tegen de privacy zijn. (Knack)

Samengevat is de toon van de reacties die op factchecks worden gegeven dus uiteindelijk onder te verdelen in drie van de vier vooraf bepaalde soorten toon: de meeste reacties bevatten een toon van een (persoonlijke) aanval of ongefundeerde kritiek, een kleiner deel de toon van gefundeerde kritiek. De uitgevoerde inhoudsanalyse wees uit dat er geen reacties waren die toe te schrijven waren aan de toon van inhoudelijke kritiek.

Invloed van onderwerpen

De factchecks waarvan de reacties zijn geanalyseerd hadden verschillende onderwerpen, waarin de oorlog in Oekraïne en COVID-19 bij Factcheck.Vlaanderen de boventoon voerden. De factchecks van Factcheck.Vlaanderen waarvan de reacties zijn geanalyseerd hadden namelijk voor de helft van de factchecks een onderwerp over de oorlog, voor 27% een onderwerp over COVID-19 en 23% van de factchecks hadden een onderwerp van een andere soort.

Bij de factchecks van Knack lag deze verdeling helemaal anders. De oorlog in Oekraïne en COVID-19 namen samen wel iets meer dan de helft van de geanalyseerde factchecks in (24.4% ging over COVID-19 en 28.8% ging over de oorlog in Oekraïne), maar de andere helft ging voornamelijk over een ander onderwerp.

Gekeken naar de reacties valt op dat de factchecks over COVID-19 en de oorlog in Oekraïne het meeste stof op doen waaien. Veel reacties gaan over een van de twee onderwerpen en dat is op te maken uit het feit dat deze onderwerpen in de reacties ook duidelijk worden benoemd.

Factcheck.Vlaanderen vs. Knack

De focus in deze inhoudsanalyse lag op de reacties die factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack via Facebook hebben gekregen. Tussen deze twee platformen waren een aantal verschillen op te merken wanneer het gaat om kritische reacties en soorten toon.

Zo is opgevallen dat de factchecks van Factcheck.Vlaanderen veel meer kritische reacties ontvingen dan de factchecks die Knack op Facebook plaatste. Dit was ook te zien aan het wezenlijke verschil in factchecks dat nodig was om aan genoeg reacties te komen voor Knack (33 factchecks), in vergelijking met het aantal factchecks dat nodig was om aan genoeg reacties te komen voor Factcheck.Vlaanderen (18 factchecks).

Daarnaast viel op dat de reacties die zijn geplaatst onder de factchecks van Factcheck.Vlaanderen in veel gevallen uitgebreider en langer zijn. Zowel bij de reacties die als gefundeerd als ongefundeerd beschouwd kunnen worden en die vallen onder de verschillende soorten kritiek valt op dat de reacties bij Factcheck.Vlaanderen langer zijn.

Een laatste punt dat opvalt is het feit dat de soort kritiek ‘Factcheckers zijn links’ veel vaker voorkwam onder de factchecks van Factcheck.Vlaanderen in vergelijking met de reacties van deze soort onder de factchecks van Knack.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gezocht naar het antwoord op de volgende onderzoeksvragen: *“Hoe manifesteert kritiek zich op factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack die worden verspreid via Facebook, en welke soorten zijn hierin te onderscheiden?”* en de vervolgvraag: *“Welke toon is er te herkennen in de Facebook-reacties die op de factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack worden gegeven?”*. Dit is onderzocht door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse waarin 540 Facebook-reacties op factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack zijn geanalyseerd door middel van een thematische analyse.

Uit de resultaten is gebleken dat de manier waarop de kritische reacties zich manifesteren onder te verdelen zijn in zes verschillende soorten kritiek.

De eerste soort kritiek die naar voren is gekomen is: *‘Factcheck(er)s vertellen de waarheid niet’*. Deze categorie bevat reacties waarin Facebookgebruikers uitspraken doen die de factcheck(er)s ervan beschuldigen de waarheid achter te houden en leugens of fake news te verspreiden. Deze eerste categorie laat zien dat de verwachting dat de reacties een voorbeeld

zouden kunnen zijn van zowel *Hostile Media Phenomenon* Vallone, Ross & Lepper (1985) en *Media Skepticism* (Tsfati, 2003) klopt. Ten eerste omdat er vooral uit de reacties die zijn geplaatst op de Facebook van mainstream medium Knack opgemaakt kan worden dat gebruikers sceptisch zijn tegenover de betrouwbaarheid van de factcheck en het medium. Een voorbeeld dat dit goed illustreert is de volgende reactie: ‘*Jullie zijn zo fake en gemanipuleerd ! Het ligt er echt vingerdik op!!*’. Gezien het feit dat *Media Skepticism* een goede voorspeller is voor *Hostile Media Phenomenon* is het te verwachten dat ook in dit concept een verklaring ligt voor dit type reactie. Dit betekent dat op het moment dat iemand al het idee heeft dat een medium, of een platform waarop een factcheck gepubliceerd wordt, al vooringenomen is, dan zal een lezer ook sneller de opvatting hebben dat dit platform dan ook een voorstander is van hetgeen waarop de lezer tegen is. Binnen het volledige veld van de reacties betekent dit dat een deel van de mensen die reageren de factchecks en factcheckers niet vertrouwd, een sceptische houding hebben en de behoefte hebben dit te uiten.

De tweede soort kritiek, die de onbetrouwbaarheid die Facebookgebruikers ervaren doortrekt is: ‘*Factcheck(er)s zijn onbetrouwbaar*’. Dit is een soort waarin reacties behoren die een negatief oordeel of verwensing bevatten aan het adres van de factchecker of het onderwerp van een factcheck en niet de voorwaarde hebben dat er wordt ingegaan op wat er inhoudelijk in een factcheck staat. De manier waarop een reactie in deze soort zich manifesteert is bijvoorbeeld: *Wees voorzichtig jullie leugenaars! Bedrog komt snel aan het licht en dan wete ze jullie te vinden* 😏 (Factcheck.Vlaanderen) en *Ik geloof niks van die zogenaamde factcheckers.* (Knack). Een theoretische verklaring voor het ontstaan van deze soort kritiek is te vinden in het concept van *interactive journalism*. Deze theorie die wordt besproken in het onderzoek van Hujanen & Pietikäinen (2004) geeft de verandering van de band tussen journalist en publiek weer. Waar dit eerst een hiërarchische verhouding was, waar de journalist het op het gebied van nieuws voor het zeggen had, is dit nu helemaal veranderd. Het publiek voelt de afstand tussen de journalist niet meer en heeft het idee dat die de journalist direct aan kan spreken, met in extreme gevallen van onbeleefdheid dus de verwensingen die in deze specifieke categorie naar voren komt. Een andere verklaring voor de brutale en onbeleefde verwensingen en reacties die onder deze categorie vallen kan worden gevonden in het disinhibitie-effect (Suler, 2004). Dit houdt in dat voor gebruikers van sociale media de remmingen en grenzen wegvallen omdat ze het idee hebben anoniem te zijn wanneer ze online reacties plaatsen van achter hun laptop. Beide zouden een goede verklaring kunnen zijn voor het feit dat de schrijvers van de factchecks met deze negatieve verwensingen te maken krijgen. Voor het reactieveld betekent deze soort kritiek dat Facebookgebruikers

niet alleen reageren om inhoudelijke kritiek te geven, maar ook in de digitale pen kruipen om hun kritiek te uiten over een factchecker als persoon of puur het onderwerp waar de factcheck overgaat.

Een soort kritiek die zich volledig focust op het onderwerp van de factchecks is: “*Waarom wordt dit (niet) gecheckt?*”. Deze soort kritiek groepeerde opmerkingen die de vraag stellen waarom bepaalde zaken juist wel of niet worden gecheckt en ook wie ervoor zorgt dat factcheckers gecheckt worden op de dingen die zij schrijven. De kritieken manifesteren zich ook in veel gevallen tot een vraag die als volgt gesteld worden: *Wie gaat die Factcheckers controleren, want geloof daar niet te veel van* (Factcheck.Vlaanderen) en *Zijn er geen nuttigere dingen om te factchecken?* (Knack). Dit duidt, net als in de eerste categorie op een bepaalde mate van wantrouwen naar de journalisten die de factchecks produceren en in het verlengde daarvan ook de platformen die de artikelen uiteindelijk publiceren. Daarom is een verklaring voor deze categorie eveneens te vinden in de theorie van *Media Skepticism* (Tsfati, 2003). De enige kanttekening die daarbij geplaatst moet worden is het feit dat *Media Skepticism* in principe een verschijning is die alleen bij mainstream media voorkomt en in dit geval het sceptische bij zowel een massamedium als een onafhankelijk factcheck platform voorkomt. Het feit dat dit bij beide mediums voorkomt zou wellicht verklaard kunnen worden door het feit dat factchecks vaak over onderwerpen gaan die een hoge nieuwswaarde hebben en negatief van invloed zijn, waardoor lezers snel geraakt of geconfronteerd kunnen worden (Salgado & Bobba, 2019). Een laatste verklaring zou kunnen worden gevonden in het feit dat door het veranderen van de journalistiek naar een hybride vorm, niet alleen journalisten meer bepalen wat nieuwswaardig is en wat niet (Chadwick, 2017). Het publiek krijgt het idee dat zij hier zelf invloed op heeft en gaat daarop ook de reacties aanpassen. Dit is in het algemene veld van reacties terug te zien doordat Facebookgebruikers schrijvers van de factchecks in de reacties als het ware op het matje te roepen en direct te vragen waarom bepaalde zaken wel worden gecheckt en andere zaken niet.

Uit de analyse blijkt dat een andere soort kritiek die voorkomt gericht is op het feit dat Facebookgebruikers het idee hebben dat factcheckers worden beïnvloed. Aan deze categorie, “Factcheckers worden gesponsord” worden reacties toegewezen waarin Facebookgebruikers insinueren dat, de factcheckers en platformen die dit soort artikelen verspreiden, worden gesponsord door verschillende instanties zoals de overheid en de farmaceutische industrie. Omdat die in veel gevallen worden gezien als de ‘tegenstander’ is het theoretische concept van *Hostile Media Phenomenon* (Vallone, Ross & Lepper, 1985) een goede verklaring voor dit soort reacties. Een voorbeeld hiervan uit de analyse is de volgende quote: *Waar rook is, is*

vuur!!!! Raar dat zulke berichten steeds weer als nonsens worden aangegeven!!!! De door de vaccinlobby betaalde factcheckers zullen het wel weten zeker? Stel je ook eens voor zeg, dat de waarheid gezegd wordt... Nee, dan liever de "factcheckers" die glad in het straatje lullen van wat de media, politiek en Big Pharma horen wil. Maw: een niet bestaand fenomeen in stand houden dus...' Hiermee wordt duidelijk dat instanties als de vaccinlobby, politiek en Big Pharma als de tegenstander worden gezien en de Facebookgebruikers de media er duidelijk van verdenken aan de kant van die tegenstander te staan. Dit betekent dat binnen het reactieveld er Facebookgebruikers zijn die duidelijk maken dat zij niet geloven wat factcheckers zeggen en hier ook graag hun mening over willen laten horen.

Aansluitend op het soort kritiek dat factcheckers worden gesponsord, is het soort kritiek waarin Facebookgebruikers de factcheckers als 'links' bestempelen ook uit de inhoudsanalyse naar voren gekomen. In deze soort kritiek, "Factcheckers zijn links", valt het op dat de reacties duidelijk zijn en er vaak gebruik gemaakt wordt van uitroeptekens om een punt extra duidelijk te maken. Dit manifesteert zich in reacties als volgt: *dan ook met ALLE andere media voor de rechter om dezelfde reden!! De mainstream media verspreiden CONTINU (extreem)linkse propaganda! ... en heel die Vivaldioten bende zijn van dezelfde slag als Poetin... ook extreem-links... voor u geen probleem? Extreem-links is wereldwijd verantwoordelijk voor VEEL MEER slachtoffers dan extreem-rechts. Hoe hypocriet kan je zijn?! (Factcheck.Vlaanderen) en met alle chinezen maar niïet met den dezen!!!!!!in die vuile linkse media moet dit verzwegen worden natuurlijk!!!!gifsputen!!!! (Factcheck.Vlaanderen)* Daarnaast zijn er, zoals in de voorbeelden ook te zien is, twee onderwerpen waarop dit soort reacties voornamelijk gegeven worden: de oorlog in Oekraïne en de betrokkenheid van Putin daarbij en COVID-19. Wat daarnaast ook opviel is het feit dat dit type reactie veel vaker voorkomt onder de factchecks van Factcheck.Vlaanderen in vergelijking met de factchecks van Knack. Een verklaring voor het ontstaan van deze soort kritiek is te vinden in het *Hostile Media Phenomenon* Vallone (Ross & Lepper, 1985). Journalisten worden over het algemeen als links gezien (Hopmann, Elmelund-Præstekær & Levinsen, 2010) en daarnaast, zoals in andere soorten kritieken die naar voren komen in dit onderzoek, ook als tegenstander. Dat gecombineerd verklaart waarom Facebookgebruikers kritische reacties plaatsen waarin wordt gezegd dat factcheckers links zijn.

Tot slot is er nog een laatste soort kritiek uit de inhoudsanalyse naar voren gekomen en dat is de kritische noot van Facebookgebruikers die factcheckers te jong en onervaren vinden om dit werk uit te voeren. Dit manifesteert zich onder de reacties op een volgende manier: *"Die factcheckers zijn allemaal juist de pampers*

ontgroeit. 🤖🤖🤖🤖🤖” (Factcheck.Vlaanderen) en “*Het enige wat we WEL zeker weten is dat de media volledig in handen is van de overheid en dat de factcheckers net uit de pampers zijn maar hun oogjes nog steeds niet open hebben.*” (Knack). Een verklaring hiervoor ligt niet direct voor de hand, maar zou mogelijk gevonden kunnen worden in de theorie van interactive journalism die zegt dat het feit dat het publiek vanwege het veranderen van de hiërarchie tussen journalist en publiek sneller het idee krijgt dat zij een journalist direct kunnen aanspreken op hetgeen dat hij of zij doet (Hujanen & Pietikäinen, 2004).

De reacties die tijdens het uitvoeren van de inhoudsanalyse zijn onderzocht en zich focussen op de toon in deze reacties wijzen uit dat vooral twee van de vier vooraf bepaalde categorieën, gebaseerd op de theorieën van Graham (2007) en Culpeper (1996) de boventoon voerden. Dit waren de (persoonlijke) aanval en de ongefundeerde kritiek. Deze toon in reacties manifesteerde zich op verschillende manieren. De gefundeerde kritiek kwam daarnaast ook een enkele keer voor, terwijl de inhoudelijke kritiek geen enkele keer in de reacties is voorgekomen. Dit betekent dat er in de Facebook-reacties die die worden gegeven op de factchecks van Factcheck.Vlaanderen en Knack en onderdeel waren van de sample in deze inhoudsanalyse voornamelijk reacties voorkomen die niet ingaan op de inhoud en enkel een reactie zijn op de randzaken van de factchecks. In de gevallen dat er sprake was van gefundeerde kritiek werd dit ondersteund met een onderbouwing die passend en logisch was, maar waar geen voorbeelden of eventuele tegenargumenten aan werden toegevoegd. Om die reden is er geen enkele keer sprake geweest van een inhoudelijke kritiek. Het feit dat er door het publiek voornamelijk reacties worden geplaatst met een toon die zich focust op de randzaken is aan de hand van twee feiten te verklaren. Allereerst het gegeven dat de berichten op sociale media over het algemeen kort zijn, waardoor het publiek zich minder geneigd voelt om lange reacties te plaatsen met inhoudelijke onderbouwingen en duidelijke voorbeelden (Van Leeuwen, 2021).

Een tweede gegeven dat de sterke focus op de randzaken en het ontbreken van een inhoudelijke kritieke toon kan verklaren is het feit dat Facebookgebruikers maar gewoon een reactie plaatsen om een reactie te plaatsen en daarbij het disinhibitie-effect optreedt: er is geen gevoel van remming omdat de anonimiteit van achter een computerscherm zitten als het ware een ‘beschermend’ gevoel geeft waardoor sociale media gebruikers sneller het gevoel krijgen dat ze alles maar kunnen zeggen zonder te maken te krijgen met consequenties (Suler, 2004).

Verschillen op het gebied van kritische reacties tussen de Facebookpagina’s van Factcheck.Vlaanderen en Knack lagen voornamelijk op het aantal kritische reacties onder de posts. Bij Knack was dit vele malen minder dan bij Factcheck.Vlaanderen, waardoor er voor

het verzamelen van genoeg kritische reacties veel meer artikelen over factchecks nodig waren bij de sample van Knack in vergelijking met Factcheck.Vlaanderen. Dit kan worden verklaard door het feit dat Knack een mainstream nieuwsmedia is waar meer artikelen op verschijnen dan alleen factchecks. Meer aanbod in artikelen betekent logischerwijs ook een breder publiek, maar dat wil dus niet zeggen dat er dan meer reacties geplaatst worden omdat niet iedereen geïnteresseerd is in het lezen van en reageren op factchecks. Bij Factcheck.Vlaanderen, een onafhankelijk factcheckplatform ligt dat heel anders. Hun publiek is veel geïnteresseerder in factchecks en zal logischerwijs ook gemotiveerder zijn om een (kritische) reactie te plaatsen.

Het feit dat het doel van dit onderzoek een explorerende functie heeft en uitsluitend gespecificeerd is op de Facebook-platformen van Knack en Factcheck.Vlaanderen maakt dat de uitkomsten van het onderzoek niet gegeneraliseerd kunnen worden naar andere factcheck platformen en sociale media platformen. Er kunnen daardoor dus geen generaliserende uitspraken worden gedaan over reacties op factchecks van andere factcheckorganisaties of sociale media platformen.

Een daarop aansluitende beperking is dat er enkel uitspraak gedaan kan worden over reacties op factchecks binnen Vlaanderen, omdat er specifiek op platformen uit dit gebied is gefocust. Ook op het gebied van taal en interpretatie is er sprake van een beperkende factor, gezien het feit dat de inhoudsanalyse is uitgevoerd door enkel Nederlandssprekende onderzoekers. Omdat er veel overeenkomsten zijn tussen de Nederlandse en Vlaamse taal was het op veel momenten goed te doen, maar vooral de verschillen in gezegdes en uitspraken heeft in sommige gevallen voor verwarring gezorgd.

Daarnaast kan het uitvoeren van een thematische analyse ook gepaard gaan met bepaalde beperkingen. Het type analyse is gevoelig voor subjectiviteit en voor een groot deel afhankelijk van het oordeel van één onderzoeker. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat bepaalde resultaten worden gemist of de nuance niet goed ligt, omdat er sprake kan zijn van blindheid naar het zoeken van bepaalde grotere thema's.

Maar deze beperkingen zorgen ook voor nieuwe openingen die de basis leggen voor vervolgonderzoek op het gebied van sociale media reacties op factchecks. Om meer te weten te komen over de verschillen in reacties tussen sociale media kanalen, factcheck platformen en verschillende gebieden is het belangrijk om het explorerende doel voort te zetten en meer inhoudsanalyses uit te voeren met de focus op verschillende sociale media kanalen, factcheck platformen en gebieden. Dit zal uiteindelijk meer inzicht geven in hoe het publiek naar factchecks kijkt.

Een eerste aanzet voor een concreet vervolgonderzoek zou bijvoorbeeld een inhoudsanalyse kunnen zijn die de reacties op factchecks van het Nederlandse platform Nieuwscheckers vergelijkt met de factchecks die het Nederlandse massamedium NU.nl heeft gepubliceerd. Hiervoor zou, om de vergelijking te kunnen trekken, ook gekeken kunnen worden naar Facebook-reacties, maar gezien de activiteit van de Nederlandse factcheckers op Twitter zou dat ook een interessante variatie kunnen zijn op dit onderzoek dat een breder inzicht geeft in de reacties op factchecks qua gebied, sociale media platformen en factcheck platformen. Op deze manier wordt duidelijk wat de verschillen zijn tussen de twee landen, hoe kritieken zich manifesteren onder Nederlandse factchecks en op welke manier het publiek kijkt naar factchecks.

Een andere mogelijkheid voor vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de motivatie van mensen die een reactie onder factchecks plaatsen en wat de invloed van deze reacties is op factchecks. Dergelijke onderzoeken van reacties op journalistieke stukken en diens (mogelijk negatieve) invloed zijn al eerder uitgevoerd (Peters & Broersma, 2012; Wolfgang, McConnell, & Blackburn, 2020). Deze onderzoeken richten zich echter op journalistieke producties in het algemeen en niet op factchecks. De uitkomsten van deze aanbeveling voor vervolgonderzoek kunnen mogelijk voor nieuwe inzichten zorgen in het veld van de reputatie van de factcheck, maar producenten van factchecks mogelijk ook kan helpen in het aangaan van een verbintenis met het publiek om meer betrokkenheid te genereren.

Literatuurlijst

Amazeen, M. A., Vargo, C. J., & Hopp, T. (2018). Reinforcing attitudes in a gatewatching news era: Individual-level antecedents to sharing fact-checks on social media.

Communication Monographs, 86(1), 112–132.

<https://doi.org/10.1080/03637751.2018.1521984>

Andersen, K., Shehata, A., & Andersson, D. (2021). Alternative News Orientation and Trust in Mainstream Media: A Longitudinal Audience Perspective. *Digital Journalism*, 1–20.

<https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1986412>

Borger, M., Van Hoof, A., & Sanders, J. (2014). Expecting reciprocity: Towards a model of the participants' perspective on participatory journalism. *New Media & Society*, 18(5), 708–

725. <https://doi.org/10.1177/1461444814545842>

Brandtzaeg, P. B., & Følstad, A. (2017). Communications of the ACM. *Trust and distrust in online fact-checking services*, 60(9), 65–71. <https://doi.org/10.1145/3122803>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Chadwick, A. (2017). *The Hybrid Media System: Politics and Power (Oxford Studies in Digital Politics)* (2de editie). Oxford, Great Britain: Oxford University Press.

Craft, S., Vos, T. P., & David Wolfgang, J. (2016). Reader comments as press criticism: Implications for the journalistic field. *Journalism*, 17(6), 677–693.

<https://doi.org/10.1177/1464884915579332>

Culpeper, J. (1996). Towards an anatomy of impoliteness. *Journal of Pragmatics*, 25(3), 349–367. [https://doi.org/10.1016/0378-2166\(95\)00014-3](https://doi.org/10.1016/0378-2166(95)00014-3)

Dos Santos, M. A., Lycarião, D., & De Aquino, J. A. (2018). The virtuous cycle of news sharing on Facebook: Effects of platform affordances and journalistic routines on news sharing. *New Media & Society*, 21(2), 398–418.

<https://doi.org/10.1177/1461444818797610>

Ecker, U. K. H., O'Reilly, Z., Reid, J. S., & Chang, E. P. (2019). The effectiveness of short-format refutational fact-checks. *British Journal of Psychology*, *111*(1), 36–54.

<https://doi.org/10.1111/bjop.12383>

Giner-Sorolla, R., & Chaiken, S. (1994). The Causes of Hostile Media Judgments. *Journal of Experimental Social Psychology*, *30*(2), 165–180. <https://doi.org/10.1006/jesp.1994.1008>

Graham, P. (2007). *How to Disagree*. Geraadpleegd op 31 mei 2022, van

<http://www.paulgraham.com/disagree.html>

Graves, L. (2016). Anatomy of a Fact Check: Objective Practice and the Contested Epistemology of Fact Checking. *Communication, Culture & Critique*, *10*(3), 518–537.

<https://doi.org/10.1111/cccr.12163>

Hujanen, J., & Pietikäinen, S. (2004). Interactive Uses of Journalism: Crossing Between Technological Potential and Young People's News-Using Practices. *New Media & Society*, *6*(3), 383–401. <https://doi.org/10.1177/1461444804042521>

Marietta, M., Barker, D. C., & Bowser, T. (2015). Fact-Checking Polarized Politics: Does The Fact-Check Industry Provide Consistent Guidance on Disputed Realities? *The Forum*, *13*(4). <https://doi.org/10.1515/for-2015-0040>

McClosky, H., & Chong, D. (1985). Similarities and Differences Between Left-Wing and Right-Wing Radicals. *British Journal of Political Science*, *15*(3), 329–363.

<https://doi.org/10.1017/s0007123400004221>

Media Studies: Journalistiek en Nieuwe Media (Master 2021–2022) - Studiegids -

Universiteit Leiden. (z.d.). Geraadpleegd op 15 augustus 2022, van

<https://studiegids.universiteitleiden.nl/studies/8727/media-studies-journalistiek-en-nieuwe-media#tab-1>

Mena, P. (2018). Principles and Boundaries of Fact-checking: Journalists' Perceptions. *Journalism Practice*, *13*(6), 657–672. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1547655>

Nieminen, S., & Sankari, V. (2021). Checking PolitiFact's Fact-Checks. *Journalism Studies*, *22*(3), 358–378. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2021.1873818>

Peters, C., & Broersma, M. J. (2012). *Rethinking Journalism: Trust and Participation in a Transformed News Landscape* (1ste editie). Geraadpleegd van <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203102688-11/talking-back-anyone-listening-todd-graham>

Salgado, S., & Bobba, G. (2019). News on Events and Social Media: A Comparative Analysis of Facebook Users' Reactions. *Journalism Studies*, 20(15), 2258–2276. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2019.1586566>

Shin, J., & Thorson, K. (2017). Partisan Selective Sharing: The Biased Diffusion of Fact-Checking Messages on Social Media. *Journal of Communication*, 67(2), 233–255. <https://doi.org/10.1111/jcom.12284>

Singer, J. B. (2013). User-generated visibility: Secondary gatekeeping in a shared media space. *New Media & Society*, 16(1), 55–73. <https://doi.org/10.1177/1461444813477833>

Suler, J. (2004). The Online Disinhibition Effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321–326. <https://doi.org/10.1089/1094931041291295>

Van Leeuwen, S. (2021, 30 maart). *15 jaar Facebook: hoe begon het en waar staan we nu?* Geraadpleegd op 31 mei 2022, van <https://www.getbright.nl/blog/15-jaar-facebook-hoe-begon-het-en-waar-staan-we-nu/#:%7E:text=Naast%20de%20updates%20maakte%20Facebook,maar%20liefst%201%20miljard%20gebruikers>.

Van Leuven, S. (2017, 13 januari). *Lezersreacties op nieuwssites: een mes dat langs twee kanten snijdt*. Geraadpleegd op 15 augustus 2022, van <https://www.demorgen.be/meningen/lezersreacties-op-nieuwssites-een-mes-dat-langs-twee-kanten-snijdt~bdbbb047/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Wolfgang, J. D., McConnell, S., & Blackburn, H. (2020). Commenters as a Threat to Journalism? How Comment Moderators Perceive the Role of the Audience. *Digital Journalism*, 8(7), 925–944. <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1802319>